

HJM

HJM

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin orqanı

HAYKA

Орган Президиума Национальной академии наук Азербайджана

№ 12 (1366)

Cümə, 31 mart 2023-cü il

Qəzet 1984-cü ildən nəşr olunur

Prezident İlham Əliyev Məsim Məmmədovu Prezidentin Laçın rayonunda xüsusi nümayəndəsi təyin olunması ilə əlaqədar qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Məsim Məmmədovu Prezidentin Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonuna daxil olan Laçın rayonunda xüsusi nümayəndəsi təyin olunması ilə əlaqədar qəbul edib.

Dövlətimizin başçısı qəbulda çıxış edib. "Siz Laçın rayonunda Prezidentin xüsusi nümayəndəsi vəzifəsinə təyin edilirsiniz. Sizə böyük etimad göstərilir. Əminəm ki, siz bu etimadi doğruldacaqsınız", - deyə Prezident İlham Əliyev bildirib.

Prezident İlham Əliyev Laçın rayonunun əlkəmizin en böyük rayonlarından biri kimi çox böyük potensiala malik olduğunu qeyd edib. Laçın rayonuna qayidacaq keçmiş məcburi köçkünlərin bundan sonra Laçında rahat yaşamalı olduqlarını deyən dövlətimizin başçısı Azərbaycan dövlətinin bunu təmin edəcəyini vurğulayıb.

Dövlətimizin başçısı qeyd edib ki, 28 il işgal dövründə rayonun, demək olar ki, bütün infrastruktur Ermənistən tərəfindən məhv edilib, ətraf mühitə böyük ziyan vurulub. Bütövlükde meşə fondumuzun qanunsuz istismarı nəticəsində 60 min hektar meşə ermənilər tərəfindən məhv edilib ki, onun böyük hissəsi Laçın rayonunda olan meşə fondudur.

Prezident İlham Əliyev işgal dövründə ermənilərin Laçında qanunsuz məskunlaşma siyaseti apardığını, xaricdə yaşamış ermənilərin həm Laçın şəhərinə, həm bir ne-

çə kəndə gətirilərək orada yerləşdirildiyini deyib. Bunun bütün beynəlxalq konvensiyalara görə hərbi cinayət sayıldığını söyləyen dövlətimizin başçısı, Ermənistən dövlətinin bu hərbi cinayətə görə həla də məsuliyyətə cəlb edilmədiyini bildirib.

"Biz Laçını həm döyüş meydanında, həm siyasi yollarla qaytardıq. İkinci Qarabağ müharibəsi dövründə Laçın rayonunun işğaldan azad edilməsi əsas vəzifələrdən biri idi ve biz faktiki olaraq Laçın rayonunun cənub hissəsini döyüşərək, vuruşaraq azad etdik. Gülebird və digər bir neçə kənd döyüş meydanında azad edilmişdir, biz Laçın-Xankəndi yoluna çıxmışdıq. Məhz bu əməliyyat nəticəsində, eyni zamanda, Şuşa şəhərinin erməni işğalçılarından azad edilmişsi faktiki olaraq Ermənistən dövlətinin kapitulyasiyasına gətirib çıxmışdır. Vaxtılı "Qarabağ Ermənistandır" deyən Ermənistən rəhbərliyi öz məglubiyyətini qəbul etməyə məcbur olmuşdur və 2020-ci ilin noyabrın 10-da kapitulyasiya aktı Ermənistən tərəfindən imzalandı. Laçın rayonunun digər hissəsi - ən böyük hissə artıq siyasi yollarla azad edilmişdir. Bu, bizim böyük tarixi Zəferimizdir", - deyə Prezident İlham Əliyev diqqətə çatdırıb.

Dövlətimizin başçısı əlavə edib ki, Laçın rayonunun Ermənistənla sərhəd istiqamətləri üzrə bütün mühəndis-istehkam işləri, demək olar ki, başa çatmaq üzərində: "Heç vaxt tarixdə olmayan yollar salınıb, Laçın və Kəlbəcər rayonlarında 100 kilometrlərlə ölü-

çülən kəndlərarası yollar, eyni zamanda, hərbi mövqelərə gedən yollar salınıbdır. Beləliklə, bu gün biz Azərbaycan-Ermənistən sərhədi istiqamətində çox əlverişli mövqelərə sahib olmuşuq və bu mövqelərə özümüzü gücləndiririk, bu mövqelərdə qalacaqıq. Əlbəttə ki, Laçın rayonunun təhlükəsizliyi ilə bağlı başqa addımlar da atılır, tədbirlər görülür və bu tədbirlər imkan verir ki, oraya qayıdacaq soydaşlarımız rahat, təhlükəsizlik şəraitində yaşasınlar".

Prezident İlham Əliyev Laçın rayonunda inşa edilən beynəlxalq hava limanının gələn ilin sonunda, ya da 2025-ci ilin evvəllərində istismara veriləcəyini deyib. Həmçinin Kəlbəcər-Laçın yolunun yenidən qurulması prosesinə start verildiyini, Göygöl rayonundan Şərqi Zəngəzura yolun açılmaqdə olduğunu və Qubadlı-Laçın yolunun sürətlə inşa edildiyini xüsusi vurğulayıb: "Sizə və Azərbaycan ictimaiyyətinə bildirmək istəyirəm ki, birləşmə mərhələdə Laçın şəhərində 500-e yaxın fərdi ev inşa edilir və ya ermənilər tərəfindən dağıdılmış evlər yenidən bərpə olunur. Çoxmərtəbəli səkkiz yaşayış binası yenidən qurulur, ya da ki, tamamilə əsaslı təmir olunur və 30-dan çox ictimai bina inşa edilir. Mənim göstərişimlə bütün bu işləri biz bu ilin sonuna qədər başa çatdırmağıq, bu, sadəcə, birləşmə mərhələ olacaq. Bu evlərin sayı göstərir ki, minlərlə insan artıq bu ilin sonuna qədər Laçın şəhərində yaşayacaq və laçlınlar bu il öz doğma diyarına qayıdacaqlar".

Dövlətimizin başçısı bununla paralel olaraq, Zabux və Sus kəndlərinin tamamilə yenidən qurulması prosesinə start verildiyini, Zabux kəndində 1000-dən çox, Sus kəndində isə 300-dən çox insanın yerləşəcəyini, eyni zamanda, Laçın şəhərində Heydər Əliyev Fonduñun xətti ilə məscid inşa edilecəyini bildirib.

"Siz mənim xüsusi nümayəndəm kimi artıq dərhal işe başlamalısınız, bütün bu işlərə rəhbərlik etməlisiniz. İnfrastruktur layihələri, əlbəttə ki, mərkəzi icra organları tərəfindən icra edilir. Eyni zamanda, siz Laçın rayonunun geləcək inkişafı ilə bağlı, iş yerlərinin yaradılması ilə bağlı, vətəndaşların rahat yaşaması ilə bağlı konkret elave təkliflər verməlisiniz... Laçın rayonunda ətraf mühitin qorunması birləşmə vəzifə olmalıdır. Biz keçmiş köçkünləri qaytaracaqıq, infrastruktur yaradacağıq və orada iş yerləri yaradılacaq, çox gözəl imkanlar yaradılacaq", - deyə dövlətimizin başçısı vurğulayıb.

Prezident İlham Əliyev diqqətə çatdırıb ki, biz ətraf mühiti qorunmalıyıq. Çünkü əlkəmizin bəzi yerlərində ətraf mühitə böyük ziyan vurulur, qanunsuz işlər görülür, torpaqlar zəbt edilir, ağaclar kesilir, yerində evlər tikilir, kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqlarda aidiyyəti olmayan obyektlər inşa edilir. Qeyd edib ki, hər kəs qaydalara, qanunlara əməl etməlidir. Torpaqların zəbt edilməsi, meşə fondunun məhv edilməsi və digər xoşagelməz halların olmamalıdır.

Sonra Prezidentin Laçın rayonunda xüsusi nümayəndəsi Məsim Məmmədov çıxış edib.

Qüvvət elmdir...

Nizami Gəncəvi

AMEA-nın rəhbərliyi Ümummilli Lider Heydər Əliyevin məzarını ziyarət edib

AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli və Rəyasət Heyətinin üzvləri 27 Mart - Elm Günü ilə əlaqədar Fəxri Xiyabanda müasir Azərbaycanın memarı və qurucusu, görkəmli dövlət xadimi, xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin məzarını ziyarət ediblər.

Elm ictimaiyyətin nümayəndələri Ulu Öndərin məzəri üzərinə tərəfdaşlığı qoyub, onun ruhu qarşısında baş əyiblər.

Ümummilli Liderin ömrü-gün yoldaşı, görkəmli oftalmoloq alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın da xatirəsi anılıb, məzəri üzərinə tərəfdaşlığı düzülüb.

Tanınmış dövlət xadimi Əzziz Əliyevin və professor Tamerlan Əliyevin də xatirələri yad olunub, məzarları üstüne tərəfdaşlığı düzülüb.

O cümlədən Azərbaycanın görkəmli elm xadimlərinin xatirəsi anılıb.

Elm gününə həsr olunmuş "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası: yeni mərhələ və müasir vəzifələr" mövzusunda tədbir

AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasının "Şuşa" zalında 27 Mart - Elm gününə həsr olunmuş "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası: yeni mərhələ və müasir vəzifələr" adlı tədbir keçirilib.

Tədbirdə AMEA-nın, Elm və Təhsil Nazirliyinin, Azərbaycan Ağsaqqallar Şurasının, Azərbaycan Həmkarlar İttifaqı Konfederasiyasının, ANAMA-nın rəhbərliyi, millet vəkilleri və elmi ictimaiyyətin nümayəndələri iştirak ediblər.

Tədbirdən sonra AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli və Rəyasət Heyətinin üzvləri Fəxri Xiyabanda müstəqili Azərbaycanın memarı və qurucusu, görkəmli dövlət xadimi, xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin məzarını ziyarət ediblər. Azərbaycanın görkəmli elm xadimlərinin də məzarları ziyarət olunub.

Daha sonra Mərkəzi Elmi Kitabxana-nada Fizika İnstitutunun laboratoriya rəhbəri, fizika elmləri doktoru, professor İmameddin Əmirəslanovun, AMEA-nın Memarlıq və İncəsənet İnstitutunun icraçı direktoru, sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Xəzər Zeynalovun, AMEA-nın Əlyazmalar İnstitutunun baş rəssamı, Əməkdar mədəniyyət işçisi Seyfəddin Məmmədəliyevin rəsmi əsərləri və ajacoyma sənəti nümuneleri nümayiş etdirilib. Bundan başqa, idarəetmə Sistemləri İnsti-tutu, Radiasiya Problemləri İnsti-tutu, Fizika İnsti-tutu, Yüksek Texnologiyalar Parkının əməkdaşlarının müellifi oludular elmi-texniki-yardımcılıq sərgisini baxış keçirilib.

Tədbir AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəylinin "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası: zaman və müasirlilik" mövzusunda giriş nitqi ilə başlayıb. Prezident İlham Əliyevin 2018-ci il 9 aprel tarixli Sərəncamına əsasən ölkəmizdə 27 Mart - Elm Günü-nün təsis edildiyini xatırladan akademik İsa Həbibbəyli bu əlamətdar günün təkcə AMEA-ya deyil, həmçinin Elm və Təhsil, Səhiyyə, İqtisadiyyat, Kənd Təsərrüfatı və digər nazirliklərin nəzdində fealiyyət göstərən elmi-tədqiqat institutlarına, ümumiyyətde respublikanın bütün elmi qurumlarına və ali məktəbləri-ne aid olduğunu deyib. AMEA rəhbəri Azərbaycan elmine göstərdiyi diqqət

və qayğıya görə ölkə başçısına dərin minnətdarlığını bildirib.

Bu əlamətdar günün öten müddət ərzində Novruz bayramına təsadüf etməsi və pandemiya səbəbindən tətənəli keçirilmədiyini bildirən akademik İsa Həbibbəyli bugünkü tədbirle Elm Günü-nün geniş şəkilde, bayram evhalı-ruhiyəsində ictimaiyyətə təqdim olunduğu söyləyib. Tədbir çərçivəsində tanınmış alimlərin el işlərindən ibarət rəsm, aqac üzərində oyma və elmi-texniki-yardımcılıq sərgisinin təşkil olunduğu diqqətə çatdırın AMEA rəhbəri alimlərimiz tərefindən yeni innovativ qurğuların nümayis etdirildiyini bildirib.

Xüsusile radioaktivliyi müəyyən edən və işğaldan azad edilmiş ərazilərin minalardan təmizlənməsinə töhfə verə biləcək yeni ixtiranın ANAMA-nın dəstəyi ilə sınaqdan keçirilməsinin və bu istiqamətdə sözügeden təşkilatla müqavilə imzalanmasının əhəmiyyətli olacağını vurğulayıb. Akademik İsa Həbibbəyli qeyd edib ki, alimlərimiz bu nailiyyəti ilə Azərbaycan elmi Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə işğaldan azad edilmiş ərazilərdə həyatə keçirilən Böyük Qayıda özünün növbəti təhfəsinə vermiş olacaqdır.

"Dünya elmi-ictimai fikrində elm mühafizəkarlıqla novatorluğun əhatə olunduğu bir mühit hesab olunur. Elmin daha çox inkişaf etdiyi ölkələrdə mühafizəkarlığın faiz nisbəti az, novatorluğun faiz nisbəti isə çoxdur. Biz elm təşkilatları olaraq mühafizəkarlıqla novatorluğun balansını dünya tecrübəsinə uyğunlaşdırılmalıdır. Bizde mühafizəkarlığın bəzi hallarda göstəri-

cisi yüksək olduğuna görə novatorluğa dərəcədən dəstək verməliyik. Bu, maa-rifçilik, novatorluğa dəstək verilməsi, elmi təşviq etmək yolu ilə, sağlam rə-qabət mühitinin yaradılması vasitəsilə həll oluna bilər", - deyə akademik İsa Həbibbəyli qeyd edib.

Elmi-texniki nailiyyətlərin ölkənin sosial-iqtisadi inkişafına kömək etməli olduğunu deyən AMEA rehbəri bu gün sənii intellektin insan fealiyyətine adekvat olan avtomatlaşdırılmış modellərin yaradılmasını və bu sahə üzrə tədqiqatların aparılmasını zəruri hesab edən Akademiya rehbəri akademik elmi mühitdə sənii intellektle bağlı tədqiqatların genişləndirildiyini, eyni zamanda, ilk dəfə olaraq bu il AMEA-nın Ümumi yığıncağında sənii intellektle bağlı ayrıca mərəzənin təqdim edildiyini diqqətə çatdırıb. Qeyd edib ki, öten illə müqayi-sədə bu gün Akademiyada sənii intellekt məşğül olan institutların kəmiyyət və keyfiyyət göstərilməsi artıb.

"Fealiyyətimizdə dünya universitetlərinin və akademiyalarının reyting cədvəllərinin principinə xüsusi diqqət yetirməliyik. Artıq işə başlamışq. Akademiyiman tarixində ilk dəfə olaraq "Elektron Akademiya" şöbəsi fealiyyətə başlayıb", - deyə bildirən natıq institutların web saytlarında ingilis dilində materialların yerləşdirilməsinin önemi-ne toxunub. Qeyd edib ki, Akademiyada nəşr olunan 27 jurnalın ekseriyəti Azərbaycan dilində çap edilir və beynəlxalq standartlara tam cavab verir: "Bizim daha bir məqsədizim jurnalların elektron versiyalarını hazırlamaq, yer-ləşdirmək, davam etdirməkdən ibarət

olmalıdır. Həm də xarici dillərdə yüksək elmi tələblərə cavab verən jurnalların çap edilməsinə nail olmaliyiq".

Akademik İsa Həbibbəyli çıxışının sonunda Elm günü müasibətələ alımları təbrik edib, onlara uğurlar arzulayıb.

Sonra Akademiyaya həsr edilmiş "Elm məbədi" filminin nümayışı olub.

Tədbirdə çıxış edən AR Milli Məclisinin Beynəlxalq münasibətər və parlamentlərərə əlaqələr komitesinin sədri Səməd Seyidov, Azərbaycan Ağsaqqallar Şurasının sədri Eldar Quliyev və Azərbaycan Həmkarlar İttifaqı Konfederasiyasının sədrinin müavini Cavanşir Alxasov elm xadimlərini peşə bayramları müasibətələ təbrik ediblər. Çıxışlarda qeyd olunub ki, her bir millətin inkişafı elmi nailiyyətlər və texnologiyaların geniş tətbiqi ilə bağlıdır və ölkəmizdə bütün sahələrdə olduğu kimi, elmin, o cümlədən, Milli Elmlər Akademiyasının inkişafına yönəlmüş tədbirlər də dövlətimizin qüdrətinin geləcəkde daha da yüksəldilməsinə xidmet etmək məqsədi daşıyır. Həmçinin yüksəkxitəslisi gənc elmi kadrların yetişdirilməsi işinə diqqətən artırılması və alimlərimizin elmi neşrlerinin beynəlxalq kitabxanalara göndərilməsinin vacibliyətli vurğulanıb. Bütin nəsillərdən olan elm adamlarının xidmətləri və vəzifələri diqqət mərkəzine çəkilib.

Daha sonra AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun baş direktoru, akademik Teymur Kerimli "Humanitar elmlərin tarixi missiyası və gələcəyi" adlı məruza ilə çıxış edib. Elmlimizin müasir dövrün tələblərinə uyğun inkişaf etməsinin əhəmiyyəti vurgulanıb. Bütin nəsillərdən olan elm adamlarının xidmətləri və vəzifələri diqqət mərkəzine çəkilib.

Sonda Elm günü çərçivəsində elmi fealiyyəti ilə fərqlənən bir sıra alimlərə Azərbaycan Ağsaqqallar Şurasının və Azərbaycan Həmkarlar İttifaqı Konfederasiyasının Fəxri fərmanları, döş nişanları, AMEA-nın "İstində rekord", "Elmin populyarlaşdırılmasında xidmətlərinə görə", "Əmək veterani vəsiqəsi", "Ilin gənc alımı diplому" mükafatları və "Uğurlu meruzəyə görə" təşəkkürnamələr təqdim olunub.

***

Qeyd edək ki, AMEA-nın bütün elmi müəssisə və təşkilatlarında Elm günü ilə bağlı silsilə tədbirlər keçirilib, sərgilər təşkil olunub.

Dünyanın aparıcı elmi kurumlarının rəhbərləri Elm Günü ilə əlaqədar akademik Isa Həbibbəyliyə təbrik məktubları ünvanlayıblar

Türkiyə Elmlər Akademiyasının prezidenti, professor Müzəffər Şəker 27 Mart - Elm Günü ilə əlaqədar Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik Isa Həbibbəyliyə təbrik məktubu ünvanlayıb.

Məktubda deyilir:

Hörmətli akademik Isa Həbibbəyli,

"Türkiyə Elmlər Akademiyası adından 27 Mart Azərbaycanda Elm Günü ilə əlaqədar sizi təbrik etməkdən şərəf duyuram. "Bir millət, iki dövlət" şüarı ilə hərakət edən və hər zaman bizimlə birgə olduğunu hiss etdiren Azərbaycan xalqına yaşıdagımız zəlzələ fəlakəti zamanı göstərdiyiniz yardımılara və maddi-mənəvi dəstəyə görə minnətdarlığımızı bildiririk. Sizi yanınızda hiss etmək bizləre güc verdi.

Akademiyamız ilə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası arasında 2003-cü ildə imzalanan Elmi Əməkdaşlıq Sazişi və İcra Protokolu 2023-cü ildə yenilənmişdir. Akademik Isa Hə-

bibbəylinin Türkiyə Elmlər Akademiyasına ziyyərəti zamanı iki Akademiya arasında nəşr mübadiləsi, birgə tədbirlərin təşkili və məqalələrin çapı qərara alınmışdır. Ümid edirik ki, tezliklə razılaşdırığımız məsələlər üzrə birgə fəaliyyətə başlayacaqıq.

Sağlam və xoşbəxt günlərdə həmişə birgə 27 Mart Azərbaycanda Elm Günü qeyd etmək dileyilə AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyliyə, Akademiyanın əməkdaşlarına və Azərbaycan xalqına dərin hörmət və sevgimi göndərirəm.

Hörmətlə,

Prof. Dr. Müzəffər Şəker

Türkiyə Elmlər Akademiyasının prezidenti"

***

Pakistanın Lahor Dövlət Kollc Universitetinin vitse-kansleri, professor Syed Əsgər Zaidinin Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik Isa Həbibbəyliyə ünvanlılığı təbrik məktubunda deyilir:

Hörmətli akademik Isa Həbibbəyli,

Pakistanın Lahor Dövlət Kollc Universitetinin professor-müəllim heyəti və tələbələri adından Azərbaycanda keçirilən Elm Günü münasibatılı Sizə en səmimi təbriklerimizi çatdırıram. Bu gün elmin Azerbaycanın inkişafında və bütövlükde bəşər sivilizasiyasının tərəqqisində mühüm rol oynadığının sübutudur.

Bu mühüm günü qeyd etməklə biz Azərbaycan elmi ictimaiyyətinin dünya elminə və

tədqiqatına verdiyi böyük töhfələri təsdiq edirik. 1945-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının yaradılması respublikada elmi tədqiqatlarla sistemli yanaşmaya imkan yaradı və ölkənizin rəhbərliyinin elmə olan davamlı bağlılığı hamımız üçün parlaq nümunədir.

Biz Prezident İlham Əliyevi Azərbaycanda elmin tərəqqisinə göstərdiyi sarsılmaz sadıqlılığını və elmi ictimaiyyətin inkişafı üçün əlverişli mühitin yaradılması istiqamətində səylərinə görə alqışlayırıq. Əməkdaşlığımız, bilik və ideya mübadiləmiz davam etdiyi, üçün əminik ki, qurumlarımıza arasında tərəfdəşlilik daha da güclənəcək və birgə səylərimiz yeni kəşflərə və innovativ həllərə getirib çıxarıcaq.

Bir daha Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının kollektivini bu əlamətdar gün münasibətilə təbrik edirik. Qoy elmə olan həvəsiniz biliyə istiqamətlənmüş səylərinizi və bəşəriyyətin yaxşılaşmasına verdiyiniz töhfələri gücləndirməkde davam etsin.

Xoş arzularla,

Prof. Dr. Syed Əsgər Zaidi

Lahor Dövlət Kollc Universitetinin vitse-kanseri

***

Qeyd edək ki, TÜBİTAK-ın başqanı, prof. Dr. Hasan Mandal, Qazaxistan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik Murat Jurinov, Macarıstan Elmlər Akademiyasının prezidenti, professor Tamah Froynd, Əlişir Nəvai adına Daşkənd Dövlət Özbək Dili və

Ədəbiyyatı Universitetinin rektoru, prof. Şuxrat Siracəddinov, Tatarstan Respublikası Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik Myakzyum Salaxov, Başkortostan Respublikası Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik Alfis Qayazov, Başkortostan Dövlət Universitetinin Vətən tarixi kafedrasının müdürü, Başkortostan Respublikası EA-nın müxbir üzvü Aytuqan Akmanov, Tatarstanın ictimai və dövlət xadimi, görkəmli tatar yazıçısı Razil Valeyev, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Elmi və Texnoloji Əməkdaşlıq Daimi Komitəsinin (COMSTECH) Baş koordinatoru, prof. Dr. M.İqbal Coudhari, Şota Rustaveli adına Gürçü Ədəbiyyatı İnstitutunun direktör müavini, Ph.D. Maka Elbakidze, Avropa Komissiyasının Şərq Tərəfdəşlığı ölkələri üzrə əlaqə layihəsinin rəhbəri Irina Matthevs, Cənubi Koreya Respublikasının Pusan Milli Universitetinin tədqiqatçı professoru Çun-Huan Li, Avstraliya Federativ Universitetinin Smart Analitika Mərkəzinin direktoru, professor Adil Bağırov, Dünya Azərbaycanlıları Əlaqələndirmə Şurasının üzvü, Azərbaycan-Yaponiya dostluq cəmiyyətinin sədri, Dr. Xəlil Kələntər, Böyük Britaniyanın Kembrijc Universitetinin professoru Qərib Mürşüdov, ABŞ-in Emori Universitetinin Kimya Departamentinin direktoru, Dr. Camal Musayev və başqaları tərəfindən də AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyliyə təbrik məktubları göndərilib.

"Dördüncü sənaye inqilabı, sünə intellekt və rəqəmsal sosiologiya" mövzusunda elmi konfrans

Martın 28-də AMEA-nın Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunda Elm Günnü ilə əlaqədar "Dördüncü Sənaye inqilabı, sünə intellekt və rəqəmsal sosiologiya" mövzusunda elmi konfrans keçirilib.

Konfransı AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli açaraq tədbir iştirakçılarını Elm Günü münasibətilə təbrik edib. Akademik Isa Həbibbəyli martın 27-də AMEA-nın, Elm və Təhsil Nazirliyinin, Azərbaycan Ağsaqqallar Şurasının, Azərbaycan Həmkarlar İttifaqı Konfederasiyasının, ANAMA-nın rəhbərliyi, millet vəkiləri və elmi ictimaiyyətin nümayəndələrinin iştirakı ilə bu əlamətdar günün ilk dəfə Akademiyada geniş şəkildə qeyd olunduğu, elmi fəaliyyəti ilə fərqlənən bir sıra alimlər mukafatların verildiyini söyləyib.

"Elm haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda elmin 3 istiqamətdə təsnifat edildiyini bildirən AMEA rəhbəri bunlardan birincisinin fundamental elm, yəni akademik elm olduğunu deyib. Qeyd edib ki, akademik elm də indiki dövrde tətbiq xarakterli elm fəaliyyət olmalıdır və bu istiqamətdə müyyəyən addımlar atılıb. Akademik Isa Həbibbəyli vurğulayıb ki, növbəti təsnifat bölgüsü ali məktəb elmindir ki, bu da metodik yönümlüdür. Üçüncü təsnifat bölgüsünün ise sahə, yəni Səhiyyə, İqtisadiyyat, Kənd Təsərrüfatı və digər nəzərliliklərin nəzdində fəaliyyət göstərən elmi-tədqiqat institutlarının indeksləşdiyi sahə elmi olduğunu bildirib. AMEA rəhbəri Akademianın bu gün fundamental elmi və tətbiq xarakterli elm fəaliyyəti təmsil etdiyini söyləyib.

Fəlsəfə və sosiologiya elmlərinin qarşılıqlı əlaqələrinə toxunan akademik Isa Həbibbəyli bu gün her iki elmin bir-birdən asılı olduğunu, sosiologiya elminin apardığı təhlilin cəmiyyəti reallığını ilə görməye imkan yaratdığını, fəlsəfə elminin isə bundan irəli gələrək cəmiyyətdə gedən prosesləri fəlsəfi cəhətdən dərinlənirən təqdim etdi. "Əgər sosioloji tədqiqatlar olmasa, fəlsəfə ele bil həyatın özündən yox, daha çox sxemlərdən, nezəriyyələrdən dənmiş olar. Fəlsəfə elminin həyat materialları üzərində qurulması üçün sosiologiya böyük bazardır. Onun həyatla əlaqəli şəkildə inkişafına təminat verir və ölkədə və dünyada gedən prosesləri daha real şəkildə fəlsəfi cəhətdən şərh edib ümumiləşdirməyə imkanı yaradır. Konfransın əhəmiyyəti həm də odur ki, biz sosiologiyani elm kimi inkişaf etdirilməliyik. Sosiologiya elmi ölkəmizdə müyyəyen inkişaf yolu keçəsə də, elmi cəhətdən geniş deyil və sistem şəklində inkişaf etməyib. Sosiologiya elmi sahəsində yeni nəsil kadrların hazırlanmasında da böyük problemlər var. Cəmiyyətin elə bir sahəsi yoxdur ki, orada sosiologiya üzrə kadra ehtiyac olmasın. Sosiologiya cəhətdən təhlil və proqnozlaşdırma olmadan cəmiyyətin nebzini müyyəyen etmək çətindir. Cəmiyyətin nebzini bilmədən isə fəlsəfəni və digər sahələri inkişaf etdirmək çətindir".

Akademik Isa Həbibbəyli institutun rehbərliyinə və şöbə müdirilərinə yeni nəsil sosioloq kadrların hazırlanması barədə tapşırıqlarını verib.

Konfransın mövzusuna toxunan akademik Isa Həbibbəyli AMEA-da sünə intellektlə bağlı aparılan tədqiqatlardan dən-

şib, 2021-ci ildə sünə intellekt üzrə 2, 2022-ci ildə isə 9 elmi nəticənin ictimaiyyətə təqdim olunduğunu deyib. Qeyd edib ki, onların sırasında Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutu da olub və sünə intellektə dair tədqiqatların Humanitar və İctimai Elmlərə gəlib çatması sevindirici haldır.

"Sünə intellekt bizə ne üçün lazımdır? Dördüncü Sənaye inqilabı ilə bağlı nəzəriyyələri oxusunuz, çap olunan materialları nəzərdən keçirsəniz, görərsiniz ki, sünə intellektlərən bundan sonrası həyatı proqnozlaşdırmaq, təhlil etmək, elmi cəhətdən dəyərvəndirmək və qiymətləndirmək çətin olacaqdır. Böyük Qayıdış hərəkatından sonra cənab Prezidentin atdığı addımlar əsasında "Ağlılı kənd" anlayışı həyatımıza daxil oldu. "Ağlılı kənd" özü sünə intellektin məhsuludur. Sünə intellekt insan fəaliyyətinə adekvat olan rəqəmsal və avtomatlaşdırılmış fəaliyyət deməkdir. Elmi-texniki tərəqqi hansı ölkədə inkişaf edir, o dövlət irəli gedir. Elmi-texniki nailiyətlər həyatımızın bir parçasına çevrilir, daşıyıcı olub. Buna informasiya cəmiyyəti deyirlər. İnsanla robotlar, texnologiyalar arasında ferq azalır, eyniləşir. Sünə intellektin apardığı təhlillərlə cəmiyyəti inkişaf etdirilməliyik".

Akademik Isa Həbibbəyli AMEA-da elektron xidmətlər sahəsindəki mövcud problemlərə də toxunub və alımların "Google scholar"da və digər beynəlxalq bazalarda öz profilərini yaratmaları ilə bağlı tövsiyələrini verib.

Daha sonra AMEA-nın Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun baş direktoru, f.e.d., prof. İlham Məmmədzadə sünə intellekt və rəqəmsal sosiologiya, virtual laboratoriya-fəlsəfə qarşılıqlı əlaqələrinin aspektində hansı yönde inkişaf etdirilməsi üzərində düşünməyin vacibliyini vurgulayaraq, sünə intellektin bundan sonra da fəlsəfi cəhətdən dənə geniş araşdırılmasının davam etdiriləcəyini qeyd edib.

Tədbirdə, həmçinin Dördüncü Sənaye inqilabının Təhlili və Koordinasiya Mərkəzinin icraçı direktoru Tamerlan Tağıyev, sözügedən mərkəzin, eləcə də AMEA-nın Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun, Türkîyənin Atatürk, Yıldırım Bayazıt universitetlərinin əməkdaşlarının və mongolustanlı alim Ph.D. T.Uqanbayarın Dördüncü Sənaye inqilabı və sünə intellektə dair məruzələri dinlənilib.

AMEA Avrasiya Universitetlər Birliyinin (EURAS) rəsmi üzvlüyü qəbul edilib

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Avrasiya Universitetlər Birliyinin (EURAS) rəsmi üzvlüyü qəbul edilib

EURAS-in prezidenti, professor Mustafa Aydın bununla bağlı üzvlük sertifikatını AMEA rəhbərliyinə göndərib.

Qeyd olunub ki, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası bundan sonra EURAS tərəfindən təmin edilən bütün imtiyazlardan və üstünlüklerdən istifadə etmək hüququna malikdir.

İnönü Üniversitesi rektoranın akademik Isa Həbibbəyliyə təşəkkür məktubu

Türkiyənin İnönü Üniversitesi rektoranı, Prof. Dr. Ahmet Kızılay akademik Isa Həbibbəyliyə təşəkkür məktubu ünvanlayıb.

"6 fevral 2023-cü il tarixində baş vermiş siddətli iki zəlzələ ölkəmizin 11 regionunda böyük dağılımlara səbəb oldu. Kədərimiz çox böyük və yenidir. Universitetimizin de yerləşdiyi Malatya şəhəri zəlzələlərdən en çox ziyan görən ərazilərdən oldu. Ölkə olaraq çox sayıda insanımız həyatını itirdi. Universitetimiz de ikisi müəllim heyəti, beşi idarəciler olmaqla, yeddi əməkdaşı və 90 tələbəsi zəlzələlərdə vəfat etdi. Bu, kədərimizi daha da artırdı.

Zəlzələlərlə ilə əlaqədar yaşadığımız bu çətin zamanlarda bizlər verdiyiniz dəstəyə görə sizə təşəkkür edirəm. Sizlərdən və dünəniniz demək olar her yerindən bizlərə çatdırılan yardım və dəstəklər fəlakətin öhdəsindən gəlməyimizi asanlaşdırmaqdır.

Vurğulamaq istəyirəm ki, siz dəyərli dostlarımızın dəstək və dəliklərini üzləşdiyimiz bu böyük fəlakətin yaralarını sarımaqda böyük mənəvi və motivasiya verəcəkdir. Həç kəsin bu cüjə fəlakətlərlə qarşılaşmamasını dileyir, hörmətimi bildirirəm", - deyə Prof. Dr. Ahmet Kızılay məktubunda vurgulayıb.

Qeyd edək ki, AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli fevralın 6-da Türkîyənin elmi qurumlarına və universitetlərinə qardaş ölkədə baş vermiş güclü zəlzələ ilə bağlı başsağlığı məktubları göndərib.

Məktublarda akademik Isa Həbibbəyli dəhşətli zəlzələ nəticəsində həlak olanların ailələrinə başsağlığı verib, yaralılara Allahdan şəfa dileyib, həmçinin bütün xalqımız kimi, AMEA-nın kollektivinin də türkiyeli qardaşlarımıza həmçən olduğunu bildirib.

Türkiyənin İnönü Üniversitesi rektoranı, Prof. Dr. Ahmet Kızılayın AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyliyə ünvanlılığı təşəkkür məktubu qardaş ölkənin mediasında - "Yeni Akit", "Once Vatan" qəzetləri, eləcə də "adanamasası", "kastamonu-guncel", "konyabakis" saytlarında da geniş işıqlandırılıb.

"Elm millətin varlığının təminatçısıdır" mövzusunda elmi sessiya

AMEA-nın akademik Ziya Bünyadov adına Şərqşünaslıq İnstitutunda Elm Gününe həsr olunmuş "Elm millətin varlığının təminatçısıdır" mövzusunda elmi sessiya keçirilib.

Tədbiri giriş sözü ilə açan AMEA-nın vitse-prezidenti v.i.e. Şərqşünaslıq İnstitutunun baş direktoru, akademik Gövhər Baxşəliyeva bildirib ki, ölkəmizdə elmə böyük diqqət və qayğı göstərən Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab İlham Əliyevin 2018-ci il 9 aprel tarixli Sərəncamına əsasən təsis edilən Elm Günüñün tarixi 1945-ci ildə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının yaradıldığı günə təsadüf edir. Akademik G.Baxşəliyeva qeyd edib ki, ölkəmizdə elmın sürəti inkişafı Azərbaycan Respublikasına rəhbərlik etdiyi ham sovet dövründə, həm de müstəqillik illərində elmə böyük qayğı göstərən Ümummilli Lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır.

Bu gün ölkəmizdə elmin inkişafının, iqtisadiyyatın və istehsal prosesinin elmi əsaslar üzərində qurulmasının dövlət siyasetinin prioritet istiqaməti kimi müəyyən edildiyini deyən G.Baxşəliyeva, baxımdan Azərbaycanın davamlı inkişafı namənə elm və təhsilin bir-birinə integrasiya olunmuş şəkilde, müasir texnologiyaların, innovasiyaların tətbiq edilmesi və cəmiyyətin maraqlarının qorunması şərtlərə inkişaf etdirilməsinin əsas prioritet məsələ olduğunu qeyd edib.

Şərqşünaslıq Institutunun Türkiye tarixi və iqtisadiyyatı şöbəsinin müdürü, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Namiq Məmmədov "XIX əsrin I yarısında Avropa və Azərbaycanda elm" mövzusunda məruzə edib. Bəhs edilən dövrde Avropada və Azərbaycanda sosial-iqtisadi və siyasi vəziyyəti təhlil edən məruzəçi daha sonra elmi inkişafə tekan verən və ya onu lengidən amillərdən danışır. XIX əsrin I yarısında Avropada bəzi texniki nailiyyətlərdən, dəqiq və təbiet elmlərinin inkişafından, elmin istehsalatda tətbiqindən danışan N.Məmmədov, həmin dövrde Şimali Azərbaycanda da elmi nailiyyətlərdən, ictimai və humanitar elmlərin inkişafından, doğma diyarın tarixi keçmişini öyrənməyə daxili tələbat hissini formalaşmasından bəhs edib. Sonda məruzələr etrafında müzakirələr aparılıb.

Elmi sessiyada Din və ictimai fikir şöbəsinin müdürü, fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru Elnur Mustafayev "Qloballaşma dövründə elm və təhsilin rolu", Türk filologiyası şöbəsinin elmi işçisi Xanım Abdullayeva "Elm - integrasiya etmiş ictimai əsaslar müstəvəsində" mövzusunda məruzə ediblər. Sonda məruzələr etrafında müzakirələr aparılıb.

"Qərbi Azərbaycan iqtisadiyyatı" elmi tədqiqat qrupu yaradılıb

AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun icraçı direktoru filologiya elmləri doktoru Paşa Kərimov Paris Milli Kitabxanasından "Əsl və Kəram" ("Hekayəti Kərəm" adı ilə) və "Aşıq Qərib" ("Aşıq Qərib və Şahsənəm xanım" adı ilə) dastanlarının XIX əsrə ərib qrafikası ilə yazıya alınmış variantlarının surətlərini əldə edib.

Bu barədə İqtisadiyyat İnstitutunun Elm şurasının martın 29-da keçirilən iclasında qərar qəbul olunub.

Institutun baş direktoru, i.e.d., professor Nazim Əmanovun sədrliyi ilə keçirilen iclasda bu məsələ geniş müzakirə olunub.

Baş direktor bildirib ki, vaxtılıq azərbaycanlılar Ermenistan ərazisindən, öz dədə-baba yurdlarından, tarihi torpaqlarımızdan kütłəvi şəkildə deportasiya olunub. Hazırda əsas hədəflərimizdən biri Qərbi azərbaycanlıların pozulmuş hüquqlarının beynəlxalq məstəvidə bərpası, Ermenistan ərazisində Azərbaycan xalqının yaratdığı zəngin tarixi-mədəni irsin öyrənilməsi, təbliğ olunması və tam məhv olunmasının qarşısının alınması, həmin insanların öz atasababa yurdlarına qayıtməq hüququnun təmin edilməsidir. "Məlumdur ki, Ermenistandan deportasiya olunmuş azərbaycanlıların və onların varislerinin ictimai-mədəni birliyinə nail ol-

maq üçün Qərbi Azərbaycan İcması yaradılıb. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 2022-ci il 24 dekabr tarixində Qərbi Azərbaycan İcmasının inzibati binasında yaradılan şəraitle tanış olub və Qərbi Azərbaycandan olan bir qrup ziyalı ilə görüşüb. Bütün bunları nəzəre alaraq, hesab edirik ki, Qərbi Azərbaycan iqtisadiyyatının da öyrənilməsi, bu sahədə elmi araşdırımların aparılması dövlətimiz üçün çox faydalı olacaq.

Qərbi Azərbaycan İcmasının Ziyalar Şurasının üzvü, iqtisadiyyat İnstitutunun şöbə müdürü, professor Fuad Qənbərov bildirib ki, Qərbi Azərbaycanın həm keçmiş, həm de müasir iqtisadiyyatının öyrənilməsi çox vacib və əhəmiyyətli məsələdir. Qərbi Azərbaycan İcmasının tərkibində bu məqsədə iqtisadiyyat Komissiyasının yaradılması da təklif olunub. İqtisadiyyat İnstitutunda "Qərbi Azərbaycan iqtisadiyyatı" adlı müvəqqəti yaradıcılıq qrupu isə Qərbi Azərbaycan iqtisadiyyatı ilə bağlı elmi tədqiqatlar aparancaq.

"Qərbi Azərbaycan iqtisadiyyatı" yaradıcılıq qrupuna iqtisadiyyat İnstitutunun bir qrup əməkdaşı - professor Fuad Qənbərov, aparıcı elmi işçilər Tanrıverdi Paşa, Nəsimi Əhmədov, Çingiz Baxış, Ələsgər Sarıyev, Vilyət Ramazanov və gənc tədqiqatçı Səfər Vəlizadə daxil ediliblər.

"Ana dili" adlı bilik olimpiadası keçirilib

AMEA-nın Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun təşkilatçılığı ilə Fizika, riyaziyyat və informatika təmayüllü respublika liseyində təhsil alan 9-cu sinif şagirdləri arasında "Ana dili" adlı bilik olimpiadası keçirilib.

İçərişəhər giriş sözü ilə açan Dilçilik İnstitutunun icraçı direktoru, dosent Baba Məhərrəmli olimpiadanın 27 Mart Elm Gününe həsr olunduğunu qeyd edib. Alim şagirdlərə uğurlar diləyib.

Təhsil şöbəsinin müdürü, dosent Rasim Heydərov olimpiadanın qaydaları haqqında məlumatı iştirakçıların diqqətinə çatdırıb.

Ümumilikdə 7 komanda, hər birində 5 nəfər üzv olmaqla 35 şagird iştirak edib. Olimpiada Azərbaycan dil fənni üzrə 3 mərhələdə aparılib.

Birinci mərhələdə "Bəkir Çoban-zadə", "Dəmir qanunlar", "Əlifba", 21 fevral, "Dilçilər", "Dil sevdalıları", "Vurğu" komandaları verilən test tapşırıqlarını həll ediblər. Test tapşırıqları münsiflər heyəti tərəfindən yoxlanılıb.

Münsiflər heyətində institutun baş direktoru, professor Nadir Məmmədli, icraçı direktor, dosent Baba Məhərrəmli, elmi katib, filologiya elmləri doktoru Aynur Məşədiyeva, dosentlər Tərəne Şükürlü, Qətibə Mahmudova, Elnara Əliyeva, Günel Orucova təmsil olunub.

İkinci mərhələdə beş komanda, üçüncü mərhələdə üç komanda final turuna qatılıb.

Test tapşırıqlarının qiymətləndirilməsinə əsasən "Dilçilər" birinci, "Dil sevdalıları" ikinci, "Vurğu" komandası üçüncü yere layiq görülüb.

Dilçilik İnstitutunun baş direktoru, professor Nadir Məmmədli qalib şagirdləri təbrik edib. Bildirib ki, olimpiadanın təşkilində məqsəd istedadlı uşaqların aşkar edilməsi, şagirdlərə Azərbaycan dil fənnine olan marağın artırılması, onların sağlam rəqabət prinsipləri əsasında öz bilik və bacarıqlarını nümayiş etdirmələrinə şərait yaradılmasından ibaretdir.

Fizika, riyaziyyat və informatika təmayüllü respublika liseyinin direktor müavini, dosent Elçin Məmmədov sonda institut rəhbərliyinə öz təşkkürünü bildirib.

Kimyaçı alımlar Rusiyada mükafata layiq görünləblər

Elm və Təhsil Nazirliyinin akademik Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutunun əməkdaşları sözügedən müəssisənin baş direktoru, akademik Vaqif Abbasov, şöbə müdürü, kimya üzrə fəlsəfə doktoru Ayaz Məmmədov, laboratoriya müdürü, kimya üzrə fəlsəfə doktoru Ülviiye Yolçayeva, aparıcı elmi işçi, kimya üzrə fəlsəfə doktoru Səbinə Seyidova və aparıcı elmi işçi, kimya üzrə fəlsəfə doktoru Mehriban Nəğıyeva Rusiya Federasiyasının Xanti-Mansiysk Muxtar vilayətinin rəhbərliyinin dəvəti ilə Xanti-Mansiysk şəhərində Nijnevartovsk şəhərində ezamiyətdə olublar.

İnstitut əməkdaşları Yuqor Dövlət Universitetində və V.I.Şipilman adına Yerin Rational İstifadəsi üzrə Elmi-Analitik Mərkəzdə olublar. Fikir mübadiləsi aparılıb, qarşılıqlı əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olub.

Kimyaçı alımlar 22-23 mart 2023-cü ilde Xanti-Mansiysk Muxtar vilayətinin "Altıncı beynəlxalq gənclərin" elmi-praktiki forumunda iştirak ediblər.

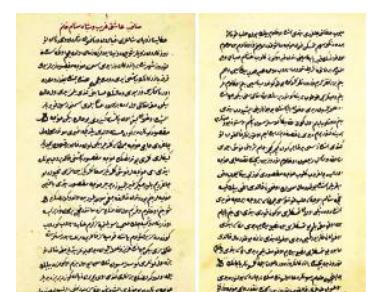
Tədbirdə akademik Vaqif Abbasov müalicəvi Naftalan neftinin tədqiqatının nəticələri haqqında məruzə ilə çıxış edib. Ayaz Məmmədov konfransda elmi məruzə ilə çıxış edib.

Səbinə Seyidova və Mehriban Nəğıyeva "Innovasiya layihələri" müsabiqəsində ("Neftqaz texnologiyası") maruzelerlə çıxış ediblər. Müsabiqədə 15 ölkədən nümayəndələr iştirak edib. Sevindiricidir ki, müsabiqənin nəticələrinə görə qaliblər Azərbaycan və Rusiya Federasiyasının alımları olub. Mehriban Nəğıyeva həvəslenidirici yera layiq görünlüb və ona 15000 rubl mükafat verilib. Rusiyanın gənc alımları 2-ci və üçüncü yerlərə layiq görünlüb. Müsabiqənin qalibi Neft-Kimya Prosesləri İnstitutunun aparıcı elmi işçi Səbinə Seyidova olub. Birinci yerin qalibi kimi ona 150000 rubl mükafat verilib.

Qeyd edək ki, Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu, V.I.Şipilman adına Yerin Rational İstifadəsi üzrə Elmi-Analitik Mərkəz və Rusiya Federasiyasının Reabilitasiya və Kurortologiya üzrə Milli Tibbi Tədqiqatlar Mərkəzi arasında əməkdaşlığın təşkili üzrə razılıq müqaviləsi imzalanıb.

Xalq dastanlarımızın əlyazma nüsxələrinin surətləri əldə edilib

AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun icraçı direktoru filologiya elmləri doktoru Paşa Kərimov Paris Milli Kitabxanasından "Əsl və Kəram" ("Hekayəti Kərəm" adı ilə) və "Aşıq Qərib" ("Aşıq Qərib və Şahsənəm xanım" adı ilə) dastanlarının XIX əsrə ərib qrafikası ilə yazıya alınmış variantlarının surətlərini əldə edib.

Qeyd olunub ki, 157 səhifəlik "Hekayəti Kərəm" adlı birinci əsər 1850-ci ilə də nəstəliq xətti ilə köçürülb. Hadisələr Bakı nəşrlərindən fərqli olaraq İsfahan'da deyil, Şirazda cerəyan edir.

İkinci əlyazma "Aşıq Qərib" dastanının en qədim nüsxəsidir. 1838-1839-cu ilədə nəstəliq xətti ilə köçürülb. 65 səhifəlik əlyazmanın nəzm hissəsi əsasən qoşmalardan ibarətdir.

Ədəbiyyat İnstitutunda məktəblilərlə görüş

AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunda Elm Günü ilə bağlı məktəblilərlə görüş keçirilib.

Görüşdə Bakı şəhəri Nizami rayonu 70 sayılı məktəbin müəllim və şagirdləri iştirak ediblər.

Tədbiri giriş sözü ilə Ədəbiyyat İnstitutunun elmi katibi, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Aygün Bağırlı açıb. O, Akademiyada və Ədəbiyyat İnstitutunda görülen işlərlə bağlı qonaqlara məlumat verib. Şagirdlərin iştiraki ilə bu cür tədbirlərin baş tutmasına mütəmadi hal aldığı diqqətə çatdırıb.

Görüşdə Uşaq ədəbiyyatı şöbəsinin əməkdaşları Metanət Vahid "Uşaqlara mütaliə mədəniyyətinin aşlanması" Gülnar Qəmərli isə "Mütaliə uşaqların təbiya vəsaiti kimi" məruzə-diskusiya ilə çıxış ediblər.

Eyni zamanda Uşaq ədəbiyyatı şöbəsinin müdürü, filologiya elmləri doktoru Elnara Akimova, institutun Genç Alim və Mütəxəssisler Şurasının sədri Şəfa Əliyeva, sədr müavini Orxan İsayev, şair İbrahim Yusifoğlu çıxışlarında şagirdlərin elm ocağı ilə canlı tanış olmasına əhəmiyyətindən bahs ediblər.

Şagirdlərin fəallığı ilə seçilen görüşdə onları maraqlandıran suallar cavablandırılıb. Nizami rayonu 70 sayılı məktəbin direktör müavini Kəoni Külli Mollayeva çıxış edərək tədbirin təşkil üçün təşəkkür edib. Bu cür görüşlərin şagirdlərin dün-yagörüşünün formallaşmasında müüm rol oynayacağını vurğulayıb.

Şagirdlər həmçinin, institutun kitabxanası ilə tanış olublar, onlara müxtəlif kitablar hədiyyə edilib.

Soyqırım gerçəklərinin tarixi aspektləri ədəbi mətnlərdə

Soyqırım dəhşətləri, ermənilərin azərbaycanlıların başına gətirdiyi oyunlar, aćlığı müsibətlər bütün XX əsr boyu davam etmişdir. Bu düşünlümüş, planlı surudə hayata keçirilən soyqırım aktı bərədə milli müstəqillik qazandığımız dövrlərdən etibarən daha açıq, dürüst şəkildə və doğru faktlərlə bəhs edilib. O faktların ehtiva olunduğu məzəxələr bu gün həmdə ədəbi mətnlərdədir. Bu müstəvidə iki əsər xüsusiət seçilir: Məmməd Səid Ordubadının "Qanlı illər" ve Mir Möhsün Nəvvabın "1905-1906-ci illərdə erməni-müsəlman davası" əsərləri. Və bəlkə də tarixi gerçəkləri ifade etmək baxımından tarixin bir parçasına çevrilir. Hər halda törədilən faciə o qədər tükürpəcidi və amansız hadisələrlə zəngindir ki, yazıçı təxəyüdüne yer qalmır.

Məmməd Səid Ordubadının "Qanlı illər" əsərində erməni-müsəlman davasının tarixi aspektləri

XX əsr Azərbaycan nəşrinin formalaşmasında böyük rolü olan yazıçı Məmməd Səid Ordubadı "Qanlı illər" tarixi əsərini 1908-ci ildə yazış başa çatdırılmış ve əsər ilk dəfə onun "Təzə həyat" qəzeti vəsitemələrin sərvət sahiblərinə müraciətindən sonra Bakı milyonçu-xeyriyyəcisi Murtuza Muxtarovun maddi yardımı ilə 1911-ci ildə nəşr olunmuşdur.

XX əsrin əvvəllerində baş vermiş erməni-müsəlman davasının müxtəlif bölgələrdən gələn müxbir məktubları əsasında təsviri XX əsrin əvvəllerində erməni terrorçularının törətdiyi cinayətlərin məzmununu və gedisi haqqında geniş təsvər yaradır.

Məlumdur ki, XX əsrin əvvəllerində Qarabağda azərbaycanlı əhaliyə qarşı ermənilər tərəfindən kütłəvi qırğınlara töredilmiş, dinc əhaliyə divan tutulmuşdur. Məmməd Səid Ordubadının qələmə aldığı hər fakt, hər detal çağın gerçəklərini dərk etməkdə, erməni havadarlarının iç üzünü tanımaqdə tarixi məzəx rolu oynayır. M.S.Ordubadı "Qanlı illər" əsərində Şuşada baş veren hadisələrlə bağlı yazar: "Avqust ayının 8-də gece saat iki radələrində ermənilər kückədə şəhər fanarlarını yandıran Kərbələyi Məmmədhüseyn adlı müsəlmani xəncərlər doğrayıb vəhşicəsinə öldürməklə ermənilərlə müsəlmanlar arasında yeni münaqişa toxumları səpdi".

"Qanlı illər" əsərində erməni hıyəsi və qurnazlığı, bu üzdenirəq xalqın, nəyin bahasına olursa-olsun, türkə yer üzündən silmək, məhv etmək istəyi, bu yolda həyəta keçirdiyi fitnə-fasadları ince detallarla sərgilənir. Ordubadının təhkiyəsinin asas özüllüklerindən biri əsərdə təsvir olunan hadisələrin realliga söyklənməsi, gerçək həyatı əks etdirməsidir: "Avqust ayının 17-de daşnak ermənilər "Köçərlər mehələsində 8 evi yandırb əhalisini qətlə yetirdilər. Xəlfəli adlanan mehələdə 10 evin müsəlmanlarının qətl-qəraət edilməsi xəberi kədərlə bir surətdə yetişdi. Qəddar erməni daşnaklarının belə təcavüz və ədalərini görən islam cavanları artı ruhani və reislerinin nəsihətlərinə baxmayıb, ermənilər qarşı ümumi hücumu baslayırlar. Ermənilər Port-Artur misalında olan səngərlərini daha saxlaya bilməyib, boşaltmağa məcbur olurlar... Avqustun 18-də daşnak ermənilər dağlılmış qüvvələrini berpa edib, yenidən mühərabəyə girdilər... Ermənilər çox tələs edib keçən günün teləşini çıxmak istəsələr da ağır təlafata məruz qalaraq öz hissələrini müsəlmanlara verdilər".

"Qanlı illər" əsərində yazıçı Şuşada töredilən qanlı toqquşmaları geniş təsvir etmiş, rus kazakları və rus piyada birləşin, eləcə de erməni daşnaklarının əlbir olub azərbaycanlı evlərinə basınlar teşkil etməsini, ancaq azərbaycanlıların müdafiəsi qarşısında geri çekilməye məcbur olmasına bildirmiştir: "Daşnak erməniləri başladıqları mühərabədə məglub olduqlarını görüb hıyəye əl atmağa başladılar. Avqustun 19-da erməni arximandriti və qubernator Baranovski məscidin heyətinə gelərək, arximandrit bu dillər ilə müsəlmanlara yalvarmağa başladı: "Aməndi müsəlmanlar, Şuşada ermənilər müqəssir olsalar da, daha erməni qalmadı. İndi bir ovuc elşiz - ayaqsız erməni qalıbdır, onlara rəhm edinizi!" - deyib, ağlaya-ağlaya sülh teklif etdi. Müsəlmanlar sülh sözünü eşidən kimi güllə atmağı dayandırbı sakit oldular. Ermənilər isə eve qayıdan qubernatoru atəşə tutdular.

Daşnaklar realni məktəbin təmirində işleyən 17 nəfər iranlı fəhlənin başını kəsmişdilər. Beləliklə, 1905-ci il avqustun 16-da başlayan mühərabə, avqustun 21-de sülh elan edilməsi ilə başa çatdı. Bu mühərabə yüzlərə azərbaycanlı qətlə yetirilmişdi".

Ordubadının əsərində diqqət çəkən digər məqam general Qoloşşapə münasibətdir. Onun müsəlmanlara nifrəti, terror hadisələrində ermənilər kəmək göstərməsini yazıçı xüsusi vurgulamış, bu rus generalının qəddarlığını tarixin yaddaşına köçürmüştür: "Qoloş-

şapovun müsəlmanlara iblis münasibəti bəslədiyini anlayan ermənilər hər an bir bəhanə axtarırlar ki, generalı müsəlmanların üstünə qaldırınsın. 1906-ci ilin iyul ayının 12-də bir neçə gün bundan qabaq olmuş bir ermənin meyitini generala nişan verib, "burdur, bu saat sənin qonşuluğunda müsəlmanlar qətlə yetirmişlər" demək, onsuza da bəhanə axtaran general Qoloşşapov dərinə getməyib, Köçərlər mehələsini topa tutmaq əmrini vermişdir. Bunun ardından Kazak dəstələri ilə birlikdə 10.000-ə qədər daşnak dəstələri azerbaijanlılara qarşı hücumu keçdilər.

Dava başlayanda ermənilər və ruslara qarşı vuruşan ancaq Qalada yaşayan müsəlman igidleri və cavanları idi. Onlara yalnız 3 gündən sonra kömək gelmişdi.

Ruslar və ermənilər qarşılığına çıxan insanları gülleleyir, onları ölmüş haldə, ya da diri-dirisi alovə atıb yandırırlar. Şuşada toplardan açılan atəş nəticəsində minlərlə ev dağdırılmış, yüzlərlə insan qətlə yetirilmişdir.

"Qanlı illər" 1905-1906-ci illərdə Qafqazda baş veren erməni-müsəlman davasının tarixi aspektlərini öyrənməyə imkan verən aktual bir əsərdir və bu gün də milli yaddaş problemlərimizini çözüm və məsələlərə yaradıcı münasibətin öyrənilməsi baxımından mühüm ictimai-tarixi əhəmiyyət daşıyır.

Mir Möhsün Nəvvabın "1905-1906-ci illərdə erməni-müsəlman davası" əsərində erməni vəhşiliklərinin apokaliptik mənzərəsi

Mir Möhsün Nəvvabın son dövrde aşkarlanaraq ilk dəfə 1993-cü ildə nəşr edilmiş "1905-1906 illərdə erməni-müsəlman davası" kitabı müəllifin yaşadığı dövrün mürəkkəb həkəməkeşlər hadisələrə fəal vətəndaş mövqeyini əks etdirməkələ yanaşı, onun vətənperəvər ədib obrazını ifade edən metn kimi qiymətlidir. "Təvarixi-rəzm və şurişi-taifeyi-əraməniyyəyi-Qafqaz ba firxeyi-müsəlmanan" ("Qafqaz erməniləri tayfasının müsəlmanlarla savaş ve iqtisadi tarixləri") adlandırdığı bu kitabı Nəvvab real faktlar əsasında qələmə almış, ermənilərin 1905-1906-ci illərdə xalqımıza qarşı törediyi vəhşilik və cinayət əməllərini, mənfur niyyətlərini tam gerçəkliliy ilə əks etdirmiştir.

Türkçə qələmə aldığı bu əsərinin əvvəlində müəllif Şuşa qalasının Pənah xan tərəfindən inşa edilmesi və onun varisi İbrahim Xəlil xanın başına gətirilən müsibətlər haqqında qısa bilgilər verir, sonra isə erməni-müsəlmanın tarixçinə nəzər salır. Yazıçı hadisələrin başlanğıc meqamına diqqət yönəldərək yazar: "Ermənilər təpədən dırnağa qədər silahlandırıldı. Erməni daşnaklar müsəlmanlarda olan silahı əle keçirmək üçün belə bir hiylə işlətmışlar. Tüfəng bazarında 20 manata satılırdısa, onlar 100 manata, tapança 6 manata satılırdısa, 30 manata alırlılar. Neticədə müsəlmanlarda olan silahların ermənilər tərəfindən belə bəha qiyimətə alınması, müsəlmanların evlərindən qədər silah sursat var idise, tamamən ermənilərin əline keçməsinə səbəb oldu".

16 avqust 1905-ci ildə erməni qələmən Şuşada yenidən hücum ilə bağlı M.M.Nəvvab tükürpəcidi faktları qələmə almışdır: "Erməni qımadıları dəstə-dəstə olub bir dəstə Köçərlər mehələsine, bir dəstə Yuxarı Xəlifeli qapısına, başqa bir dəstə isə meydana tərəf getdi. Qalan ermənilər isə səngərlərə doldular. Köçərlər mehələsine gedən dəstənin içərisində bu mehələdən olan Çopur bayın oğlu və Kolya adlı iki erməni 90 yaşı Abbas bəyi, onun yegana oğlunu, qardaşı oğlunu dile tutaraq siz bizim qonşumuzsunuz, sizinlə işimiz yoxdur deyib eşiye çağıraraq güllələmisi, evlərinə və meyitlərə neft töküb yandırımlar".

Mir Möhsün Nəvvabın "1905-1906-ci illərdə erməni-müsəlman davası" əsəri töredilən cinayətin, azərbaycanlıların başına getirilən amansız müsibətin çalarlarını geniş əks etdirən əsərdir. Baş verən faciə proseslərin ictimai-sosial mühitdə doğurduğu əksərdələr, insanların mənəvi-psixoloji aləmindəki buraxlığı, derin izlər, ağrı-acıcların yüksək estetik çalarlarla təsviri yazıçı müşahidəsinin itiliyindən xəber verir. Nəvvab 1905-1906-ci illər hadisəsində bəhs

edən əsərində daşnak terror birləşmələrinin Qarabağın müxtəlif rayonlarında həyata keçirdikləri kütłəvi basqın, soyqırım, qarət faktı ilə bağlı önemli məlumatlar açıqlayı. Şuşada azərbaycanlılar yaşayan evlərin top ateşinə tutulması, basqın və talanlar, yandırılan evlər, insanlara tutulan divanlar, başı kesilen insanlar, südəmər körpələrin divarlara cirplılıb param-parça edilmesi, bir sözə, tarixdə misli görünməmiş türk qətləməsi.

Məmməd Səid Ordubadı kimi Mir Möhsün Nəvvab da müsəlmanların öldürülməsində Rusiya tərəfindən Qarabağa və Şuşa uyezdinə təyin edilən generalların da fəal iştirak etdiyini qeyd edir: "Bunlardan general Qoloşşapov daha qəddar idi. Qoloşşapov Şuşaya gələn kimi ermənilər mehələsində milliyətə erməni olan dumə qalavası Kiki Kələntərovun hazırladığı iqamət-gaha yerləşdirildi. Hər gecə Kiki Kələntərovun başlığı ilə, ermənilərin hesabına general Qoloşşapovun mənzilində kef məclisləri qurulur. Kələntərovun sedidiyi və generalı qulluquna təyin etdiyi 2-3 nəfər xoşsər erməni qızıllar gecə-gündüz ona xidmət edirdilər. Bir gecə erməni Kələntərov Qoloşşapova 10.000 rubl rüşvet verərək, erməni-müsəlman davasında rusların onlara açıq surətdə kömək etməsini generaldan xahiş etdi. Qoloşşapovun tədbiri ilə ətraf kəndlərdən, İrəvan, Gəncədən və başqa yerlərdən 7.000 erməni silahlıları, 850 nəfər rus kazakları, neçə min Qalada (Şuşada) olan erməni, eləcə də 11 top və topxana səfərbər edilmişdi".

Əsərdə Şuşa od içində təsvir edilir. Su yerine axan qanlar, yandırılan evlər, məscidlər, insanlar, ah-nale səslerinin göye bülənd olduğu ezbəli şəhər. Qəddarlığın son həddini yaşayan Şuşa tarixinin növbəti sınağının en ağırı ilə üz-üzə qalmalı olur. Nəvvab od içində qalan Şuşanın tarixi menzərəsini bəle canlandırir:

- "O evin ətrafında qəbiristanadək od vurdular. Külek vasitəsilə ətraf evlərdən Cəmşid bəyin evinə də od düşüb yandı. Bəhrəm bəy və Qriqor bəyin evləri də alovuların cənginə keçdi";

- "Müsəlman səngərlərinin qarşısında olan həmin evlərin divarlarını lingle deşib içəri daxil olub, od vurub yandırdılar";

- "Evlərə düşmüş yanğın artıq gəlib Təzə kilsənin ətrafına çatmışdır";

- "Yanan evin və dökanların alovu və tüstüsü kəhəşənən yetmişdir. Həmin günün gecəsi yanın evlərin işığına neçə mil məsafədən kağız yazıb, oxumaq mümkün idi";

- "Ərşə qalxan alov ətraf kəndlərdən və qayaların arasında gərənürdü";

- "Xüsusən taxtalarla dolu olan bir neçə dükənən alov fələyin yanına qalxmışdı. Belə ki, həmin dükənləri alovu dörd ağac məsafədən görünürdü. Kərgicəhan kəndinin adamları deyirdi ki, həmin gün yanğın vaxtında saysız - hesabsız yarıy yanmış kağızlar dalbadal kəndin üstündə töküldü".

Nəvvab əsərində sanki apokaliptik bir mənzərə yaradır. Miqyasına görə hündüsüz şəkil alan alov, atəş, yanığın gözündə vizuallaşması üçün gərəkli təfərruatlıvara varır. Hadisələrdəki gerçəlik effektinin lazımi şəkildə ötürülməsi baxımından bu cür təfərruatlıların rolü əlbəttə ki, çox böyükdür. Bu, hər şeydən evlər yəzincən öz içindəki can yanışının nümunəsi kimini təcəssülmədir.

Əsərin "Erməni tayfasına nəsihətlər" adlanan xüsusi bir bölümündə yazıçı ermənilərə Allahı düşünməyi, Allahdan qorxmazı, zülmən, vəhşilikdən əl çəkməyi tövsiyə edir: "Mən bilmirəm fitnə-fəsad töredib xalqı qırğına veren bu erməni quldurları o dünyada sorğuşual zamanı adil Allah'a nə cavab verecəkdir?

Bu qədər zülm, sitəmkarlıq, insafsızlıq və özbənaliqliq bu əyalətdə bayraqınızı qaldırıq istəyirsiniz. Lakin ona nail olmayıacaqsınız... Bunu yəqin bilin ki, bu zülmərin əvəzi çox tezliklə onu törədənlərdən çıxılacaq".

Bunu, erməni vəhşiliyi qarşısında haqqın qələbəsinə inanın, onların məğlubiyyətə düberələrənən qarşılıqlı də adlandırmaq olar. Əsərdə bu uzaqgönenlikle bağlı günümüzə səslesən ibretmiz daha bir meqam var. Ermənilərin evini yandıracağından berk narahat olan yazıçı bunun üçün istixarə edir (istixarə ərəb dilində "xeyir istəmək" mənasında işlənir və asasın "Qurani - karim", təsbeh və rüqə (rûsk) vəsiyyə ilə yerinə yetirilir): "Bu gece əyələb diqqətələşən ibretməsi ilə etdim ki, bu davada fəth, nüsrət və qələbə müsəlmanlarda olacaq, yoxsa erməni tayfası ilə?". Ardınca müəllif istixarədən ümidi verici cavabın çıxdığını yazar: "Qələbe yaxın günlərdə sizinlərdir. Bütün düşmənlər sizin ayağınızın altındadır".

Tarix Nəvvabın istixarəsinin doğruluğunu isbat etmek üçün 114 il gözledi. Sözsüz ki, Şuşa müdrikinin özü buna inanmışdır. Kaş ermənilər də inanayırlar.

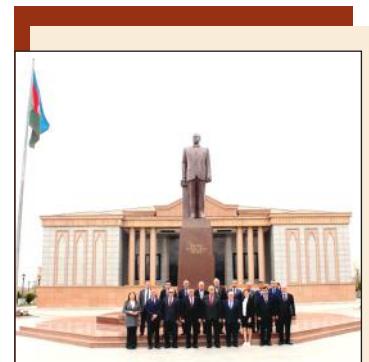
Elnarə AKİMOVA
YAP idarə Heyətinin üzvü,
AMEA Nizami Gəncəvi adına
Ədəbiyyat İnstitutunun şöbə müdürü,
filologiya elmləri doktoru

1945-1946-cı illərdə Təbrizdə nəşr olunmuş "Azərbaycan" qəzeti tərcümə və transliterasiyasını əhatə edən kitab çapdan çıxıb

AMEA-nın akademik Z

В эпоху
великого
лидера

стр. 10 ⇨

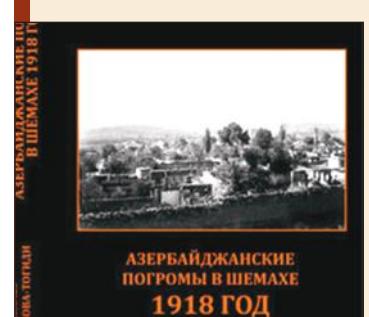
Приоритетное
направление

стр. 10 ⇨

Жизнь
в архивных
документах

стр. 11 ⇨

Великая
армянская
химера

стр. 12 ⇨

Движущая сила прогресса

НАНА принадлежит исключительная роль в развитии отечественной науки

После продолжительных новрузовских каникул, которые в нашей стране завершились 27 марта, научную общественность ждало еще одно чрезвычайно важное событие - именно в этот день мы в пятый раз отметили День азербайджанской науки, который был учрежден распоряжением главы государства в апреле 2018 года.

По мнению экспертов, президентское распоряжение об учреждении Дня азербайджанской науки стало составной частью целенаправленной государственной политики, проводимой с целью превращения фактора науки в движущую силу прогресса, и несомненно, что учреждение этого дня ставит перед нашими учеными серьезные практические задачи.

Без науки невозможно развитие государства, и, конечно же, ученые имеют право на свой профессиональный праздник. Неслучайно, что Днем науки был выбран именно день 27 марта: памятный указ "О создании Академии наук Азербайджанской ССР" был принят Советом народных комиссаров Азербайджанской ССР именно 27 марта далекого 1945 года. Именно с этой даты и берет свое начало история нынешней Национальной академии наук Азербайджана.

Служить научному прогрессу

Создание главной научной структуры Азербайджана стало знаковым событием, ведь ей принадлежит исключительная роль в развитии отечественной науки, всего азербайджанского общества. НАНА вносит значительный вклад в формирование национальной научной интелигенции, достижение высоких результатов, интеграцию в мировую науку и т.д.

Основные сферы развития отечественной науки определил общенациональный лидер Гейдар Алиев, и сейчас Академия наук Азербайджана - главный центр научных идей, открытий и изобретений, служащий развитию Республики. Подписанный им 4 января 2003 года указ "О статусе Национальной академии наук Азербайджана" способствовал расширению ее возможностей и полномочий, успешно продолжению творческой деятельности в формате независимого государства.

Крупномасштабные реформы, нацеленные на улучшение деятельности НАНА, превращение ее в главный научный центр нашей страны и всего Кавказского региона с самого на-

чала своей деятельности в качестве главы государства осуществляет и Президент Ильхам Алиев. Несомненно, что целенаправленная научная политика и широкомасштабные реформы и проекты, реализуемые в академии, неминуемо приведут к новым научным достижениям, будут служить научному прогрессу и дальнейшему развитию независимого государства. А то, что в календаре нашего государства 27 марта ежегодно отмечается как профессиональный праздник ученых, ставит как перед исследователями, так и перед самой академией новые задачи, нацеленные на устойчивое развитие нашей страны.

Именно в рамках празднования Дня науки в зале "Шуша" Центральной научной библиотеки НАНА состоялось мероприятие "Национальная академия наук Азербайджана: новый этап и современные задачи", перед началом которого члены Президиума академии во главе с ее президентом академиком Исы Габибейли посетили могилу архитектора и основателя современного Азербайджана, выдающегося государственного и политического деятеля Гейдара Алиева в Аллее почетного захоронения.

День науки - для всех

В мероприятии приняли участие руководство НАНА, Министерства науки и образования, Совета старейшин Азербайджана, Конфедерации профсоюзов Азербайджана, ANAMA (Агентство Азербайджанской Республики по разминированию), депутаты Милли Меджлиса и представители научной общественности.

Участники мероприятия ознакомились с выставкой произведений живописи и резьбы по дереву, авторами которых являются заведующий лабораторией Института физики Министерства науки и образования доктор физических наук, профессор Имамеддин Амиралланов, исполнительный директор Института архитектуры и искусства НАНА доктор философии по искусствоведению, доцент Хазар Зейналов, главный художник Института рукописей имени Мухаммеда Физули НАНА, заслуженный работник культуры Сейфаддин Мамедалиев.

Помимо этого, на выставке демонстрировались результаты научно-технической и творческой деятельности сотрудников институтов систем управления, радиационных проблем, физики, а также Парка высоких технологий.

Открыв мероприятие, президент НАНА, академик Иса Габибейли выступил со вступительной речью "Национальная академия наук Азербайджана: время и современность". Напомнив, что День науки - 27 марта был учрежден в нашей стране по Распоряжению Президента Ильхама Алиева от 9 апреля 2018 года, академик Габибейли сообщил, что этот знаменательный день имеет отношение не только к НАНА, но и к научно-исследовательским учреждениям, функционирующими при министерствах науки и образования, здравоохранения, экономики, сельского хозяйства и т.д., ко всем научным структурам и высшим школам республики в целом. Руководитель НАНА выразил глубокую благодарность главе государства за внимание и заботу, которые он оказывает отечественной науке.

Поменьше консерватизма - побольше новаторства

Сказав, что в предыдущие годы эта знаменательная дата не отмечалась столь торжественно, так как совпадала с выходными днями по случаю праздника Новруз, а впоследствии - из-за пандемии, академик Габибейли добавил, что нынешнее мероприятие отличается своим масштабом и праздничным настроением.

Сообщив, что в рамках мероприятия была организована выставка, состоящая из произведений живописи, резьбы по дереву, результатов научно-технической и творческой деятельности известных ученых, руководитель НАНА отметил, что нашими учеными представлены также инновационные устройства. Он также подчеркнул, что особое значение имеет новое изобретение, определяющее радиоактивность, которое может быть применено при разминировании освобожденных от оккупаций территорий, поэтому важно провести испытания этого изобретения при поддержке ANAMA, а в дальнейшем может быть подписан договор о сотрудничестве в данной сфере с указанной структурой. Этим достижением азербайджанская наука, продолжил далее глава НАНА, внесет очередной вклад в движение Великого возрождения, которое реализуется под руководством Президента Ильхама Алиева на освобожденных от оккупации территориях.

(продолжение на стр. 11)

В эпоху великого лидера

День науки отметили в Нахчыванском отделении НАНА

В Нахчыванском отделении НАНА состоялось мероприятие, посвященное Дню науки. Перед его началом группа сотрудников ведомства возложила цветы к памятнику общенациональному лидеру Гейдару Алиеву в Нахчыване и почтила память великого лидера.

Далее члены коллектива, посетившие Музей Гейдара Алиева, ознакомились с экспонатами, отражающими жизнь и общественно-политическую деятельность гениального лидера. После этого состоялся осмотр выставки произведений, изданных в отделении.

Мероприятие вступительной речью открыл председатель Нахчыванского отделения НАНА академик Исмаил Гаджиев. Ученый отметил, что Распоряжением главы государства Ильхама Алиева от 9 апреля 2018 года в Азербайджане 27 марта объявлено Днем науки. Тот факт, что этот знаменательный день совпадает с основанием Национальной академии наук Азербайджана, является проявлением внимания и заботы к развитию науки и ученых в нашей стране.

Самый значимый период

Говоря о важной роли науки в развитии общества, академик дал краткую информацию о пути развития науки в нашей стране, начиная с создания Азербайджанского научно-исследовательского общества в 20-х годах прошлого века, и рассказал о вкладе НАНА в нашу науку за 78-летний период ее деятельности. Он особо подчеркнул, что наиболее значимый период развития Академии наук приходится на годы, когда Азербайджаном руководил великий лидер Гейдар Алиев.

Напомнив о достижениях в области науки в первый период руководства вы-

дающегося государственного деятеля, Исмаил Гаджиев рассказал о целенаправленной работе по развитию науки в Азербайджане в 70-х и 80-х годах прошлого века и отметил, что государственная забота о развитии науки продолжалась и во второй период руководства общенациональным лидером страны. "С этим же периодом по времени совпадает и создание Нахчыванского отделения НАНА, - поделился академик Гаджиев. - Главной задачей создания отделения были изучение истории, археологии, этнографии, фольклора, ономастики, литературной среды, культуры, биоразнообразия, природных ресурсов, редких рукописей Нахчывана".

Отметив, что государственная забота, оказываемая науке Ильхамом Алиевым, достойным продолжателем политической линии Гейдара Алиева, продолжается в настоящее время, глава отделения поделился планами на будущие перспективы. И в завершение своего выступления поздравил ученых и исследователей, внесших свой неоценимый вклад в науку, с этим знаменательным днем и передал им свои наилучшие пожелания.

Подготовка кадров, интеграция в мир

Далее на мероприятии с докладами выступили директор Института истории, этнографии и археологии член-корреспондент НАНА Гаджибахраддин Сафарли ("Роль Нахчыванского отделения НАНА в развитии исторической науки в Нахчыване"), директор Института искусства, языка и литературы член-корреспондент НАНА Абульфаз Гулиев ("Роль Нахчыванского отделения НАНА в развитии гуманитарных наук в Нахчыване"), директор Фонда рукописей доктор филологических наук Фарман Халилов ("Появление и развитие Фонда рукописей"), заведующий отделом науки и образования доктор философии по сельскохозяйственным наукам, доцент Орхан Багиров ("Деятельность Нахчыванского отделения Национальной академии наук Азербайджана") и т.д.

В выступлениях они всесторонне проанализировали деятельность трех научно-исследовательских учреждений, действующих в составе Нахчыванского отделения, довели до сведения присутствующих достигнутые научные результаты, рассказав подробно о подготовке кадров, интеграции в международное научное сообщество, археологических экспедициях международного и республиканского значения и других важных мероприятиях Нахчыванского отделения.

Кроме того, ораторы рассказали о патентах, полученных учеными отделения, о выигранных ими грантовых проектах, наложенном и успешно развивающемся международном сотрудничестве с научными и высшими учебными заведениями страны и мира.

НАНА - член EURAS

НАНА официально принята в члены Евразийского союза университетов (EURAS). В качестве подтверждения этого президент EURAS профессор Мустафа Айдын направил членский сертификат руководству Национальной академии наук Азербайджана.

В документе было отмечено,

что НАНА имеет право пользоваться всеми привилегиями и преимуществами, предоставляемыми Евразийским союзом университетов.

Напомним, что EURAS - некоммерческая международная ассоциация, развивающая сотрудничество с более чем 60 университетами Европы, Азии и Ближнего Востока. Деятельность организаций нацелена на глобальное развитие образовательных стандартов в Евразийском регионе.

Приоритетное направление

Центральная научная библиотека НАНА пополнилась новинками

Так, в пятитомнике академика Зияда Самедзаде "Экономика Азербайджана за 100 лет" представлены сравнительные результаты основных показателей экономики Азербайджанской Республики - прежде всего, национального дохода, пропорций его производства, распределения, потребления и сбережения, проблемы эффективности экономики.

Первый и второй тома издания посвящены вопросам развития экономики Азербайджана в период до обретения независимости (1918-1991 гг.), сделанных на основе статистических материалов и архивных документов. В томах III и IV издания рассматриваются процессы динамичного развития, достигнутые в экономике республики в 1993-2003 годах под непосредственным руководством великого лидера Гейдара Алиева по конкретным направлениям.

В представленном читателю томе V ("Карабах - это Азербайджан!") показана экономика Карабаха за последние 100 лет. В исследовании "Великое Возвращение" как приоритетное направление на первый план была выдвинута тема Карабаха, особенно вопросы экономического и демографического развития региона за последний век. Основные актуальные вопросы, рассматриваемые в книге, анализируются в контексте Победы в Отечественной войне азербайджанского народа.

Отметим, что среди новинок - книга "Ильхам Алиев. Наша цель - развитие", увидевшая свет в издательстве "Азернешр". Материалы, собранные в ней, представляют собой тексты встреч Президента Ильхама Алиева с группой интеллектуалов Западного Азербайджана 24 декабря, его выступления на международной конференции по geopolitике, безопасности и экономике региона, которая состоялась в Университете АДА, его ответы на вопросы, поездки главы государства за границу, интервью местным и зарубежным телеканалам т.д.

Книги являются ценным источником для студентов, исследователей и ученых в плане изучения истории, общественно-политической ситуации и научно-культурной среды Азербайджанской Республики.

Подспорье для молодых филологов

В Институте литературы имени Низами НАНА состоялся научный семинар "Технология анализа художественного текста". В мероприятии, кроме ученых Института литературы, приняли участие докторанты, магистранты и стажеры.

Мероприятие вступительной речью открыл исполнительный директор Института литературы доктор философии по филологии, доцент Мехман Гасанлы. В своем выступлении он подчеркнул, что подобные семинары уже стали традицией и отметил, что их организаторы уже изменили формат, теперь их цель - изменить аудиторию, на которую они ориентируются с тем, чтобы сделать ее более полезной, внести свой вклад в развитие науки.

Отметим, что основным докладчиком на семинаре выступила заведующая кафедрой теории литературы института доктор филологических наук, профессор Таира Мамед. В своем выступлении ученый отметила, что данный семинар носит научно-практический характер и высказалась в том духе, что подобные мероприятия станут в перспективе большим подспорьем для молодых ученых, которые проводят исследования, пишут диссертации.

Ты такая вершина

В рамках Года Гейдара Алиева - великого государственного и политического деятеля

В Центре Гейдара Алиева в Шеки по инициативе и организационной поддержке Шекинского регионального научного центра (ШРНЦ) НАНА состоялись сразу два мероприятия, одно из которых было посвящено 100-летнему юбилею общенациональному лидеру Гейдару Алиеву, второе - Дню науки.

В мероприятии приняли участие руководство и представители городской исполнительной власти, Шекинской районной организации партии "Ени Азербайджан", регионального управления культуры.

В начале участники мероприятия возложили цветы к памятнику общенациональному лидеру, затем осмотрели выставку, посвященную жизни и деятельности великого лидера, и ознакомились с выставкой, посвященной научно-организационной деятельности и научным достижениям регионального научного центра.

Далее мероприятие продолжилось пленарными выступлениями в актовом зале Центра Гейдара Алиева, на котором директор ШРНЦ доцент Юсиф Шюкурлю проинформировал о повестке дня, дал общую информацию об учреждении Дня науки, прошлом и настоящем азербайджанской науки.

После этого с докладами выступили ученый секретарь центра Э.Абдурахманов ("Гейдар Алиев и динамика развития науки в Азербайджане"), заведующая отделом фольклора и ремесел И.Юсифова ("Гейдар Алиев и азербайджанский язык"), младший научный сотрудник отдела фольклора и ремесел, председатель Экспертного совета Т.Адиширинов ("Гейдар Алиев и молодежная политика").

Заместитель председателя Шекинской районной организации партии "Ени Азербайджан" Зия Велиев поделился с участниками информацией о создании и деятельности партии "Ени Азербайджан", ее Шекинского филиала, а также о заслугах общенационального лидера Гейдара Алиева.

В завершение мероприятия был показан видеоролик "Ты такая вершина", посвященный жизни и деятельности великого государственного и политического деятеля.

День науки - в Лянкяране

В Лянкяранском региональном научном центре НАНА состоялись мероприятия, посвященные Дню науки

По случаю Дня науки, который наша страна отмечала 27 марта, группа учащихся средней школы лянкяранского села Ханбулан во главе с ее директором Марзия Алиевой встретилась с директором Лянкяранского регионального научного центра (ЛРНЦ) заслуженным агрономом, доктором сельскохозяйственных наук, профессором Фарманом Гулиевым на опытной площадке ЛРНЦ.

Руководитель центра рассказал школьникам, что всю свою сознательную жизнь он посвящает научному творчеству и активно участвует в решении актуальных научных проблем. Затем Фарман Гулиев познакомил студентов с экспериментальным полем научного центра.

В продолжение мероприятия в ЛРНЦ состоялся научный семинар, посвященный Дню науки. Открывая встречу, заместитель директора центра по научной работе доцент Севиндж Гусейнова рассказала о внимании нашего государства к науке и заботе об ученых, а также поздравила сотрудников центра со знаменательным днем.

Затем ведущий научный сотрудник отдела истории и литературы ЛРНЦ доктор философии по истории Маис Джабаров выступил с докладом "Монеты Омейядов - Омейядские монетные дворы Азербайджана", а сотрудник этого отдела Агамир Джавад - с докладом "О лянкяранской литературной среде".

В завершение мероприятия состоялся обмен мнениями по докладам и ответы на вопросы по темам.

Движущая сила прогресса

НАНА принадлежит исключительная роль в развитии отечественной науки

(начало на стр. 9)

По мнению академика Габибейли, в общественной мысли наука считается средой, в которой идет борьба между консерватизмом и новаторством. В странах, где наука более развита, процентное соотношение консерватизма меньше, а доля новаторства больше. "Будучи организаторами науки, мы должны привести баланс между консерватизмом и новаторством в соответствии с мировой практикой. В некоторых случаях у нас показатели консерватизма выше, поэтому мы должны поддержать новаторские идеи. Данный процесс должен происходить путем просвещения, агитации научных знаний, создания здоровой конкурентной среды", - подчеркнул он.

В рамках структурных реформ

Сказав, что научно-технические достижения должны способствовать социально-экономическому развитию страны, руководитель НАНА отметил, что сегодня необходимо создавать автоматизированные модели искусственного интеллекта, адекватные человеческой деятельности, и проводить исследования в данной сфере, и добавил, что в академической научной среде расширены исследования, связанные с искусственным интеллектом.

В то же время в этом году впервые на Общем собрании НАНА был представлен отдельный доклад, связанный с искусственным интеллектом. Академик сообщил, что по сравнению с прошлым годом сегодня выросли количественные и качественные показатели институтов НАНА, занимающихся искусственным интеллектом. "Особое внимание в своей деятельности, - отметил оратор, - мы должны уделять росту наших показателей в рейтинговых таблицах университетов и академий мира. Мы уже начали работать в данном направлении. Впервые в истории академии начал функционировать отдел электронной академии. Подчеркнув необходимость размещения на веб-сайтах институтов материалов на английском языке, он отметил, что большинство из 27-и журналов, издающихся в НАНА, выпускается на азербайджанском языке и не отвечает международным стандартам на должном уровне: "Еще одной нашей целью является подготовка электронных версий журналов, их размещение и продвижение. Также мы должны наладить издание журналов на иностранных языках, которые будут отвечать высоким научным требованиям".

Подчеркнув, что азербайджанская наука является органичной составляющей мировой науки, в связи с чем предпринимаются инициативы по налаживанию связей с международными научными организациями, академик Габибейли также рассказал о мероприятиях, нацеленных на формирование нового научного поколения, ведь в азербайджанском обществе должна появиться огромная потребность в знаниях, без которой невозможно интерес молодежи к науке. На этой мысли не раз акцентировал свое внимание высшее руководство НАНА.

Сегодня в квалифицированных и образованных кадрах нуждается и государственный, и частный сектор Азербайджана. В мире тратятся триллионы долларов на науку, 70-80% из которых приходится на частный сектор.

Развивать инновационное предпринимательство

И наше государство сегодня вкладывает в развитие науки достаточно большие средства. В стране уделяется большое внимание развитию инновационного предпринимательства. Для этого также необходимы знания, условия и капитал, и в соответствии с концепцией развития "Азербайджан-2020: взгляд в будущее" страна обязательно в полной мере реализует все намеченные проекты, ведь это чрезвычайно важно - развивать и популяризировать науку в стране. "Азербайджанская наука должна принимать более активное участие в процессах социально-экономического развития нашей страны, мобилизовать все свои силы для внесения как можно большего вклада в движение Великого возрождения в Карабах и Западный Азербайджан, еще больше интегрироваться в мировую науку и т.д. Мы должны добиться скачка в сфере получения международных грантов и патентов и направить внимание азербайджанской науки в сторону приоритетов мировой науки", - резюмировал глава НАНА.

В заключение своего выступления академик Иса Габибейли поздравил ученых с Днем науки и пожелал им успехов в дальнейшей деятельности.

Далее был продемонстрирован фильм "Храм науки", посвященный НАНА.

В своих выступлениях на мероприятии председатель Комитета по международным отношениям и межпарламентским связям Милли Меджлиса Азербайджанской Республики Самед Сеидов, председатель Совета старейшин Азербайджана Эльдар Гулиев и заместитель председателя Конфедерации профсоюзов Азербайджана Джаваншир Алхасов поздравили деятелей науки с профессией

циональным праздником. Отмечалось, что развитие каждого народа связано с научными достижениями и широким применением технологий, а мероприятия, которые осуществляются в нашей стране во всех областях, в том числе и в сфере развития науки, направлены на еще большее повышение могущества нашего государства.

В выступлениях ораторов также подчеркивалась необходимость повышения внимания подготовке высокоспециализированных молодых научных кадров и размещению научных трудов ученых в международных библиотеках, говорилось о заслугах ученых и стоящих перед ними задачах.

Наши ученые - в рейтинговых списках

Затем с докладом "Историческая миссия и будущее гуманитарных наук" выступил генеральный директор Института рукописей имени Мухаммеда Физули НАНА академик Теймур Керимли. Отметив, как важно развивать отечественную науку в соответствии с требованиями современности, академик рассказал о приоритетах гуманитарных наук, проводимых исследованиях, которые охватывают актуальные темы, а также о мультидисциплинарных исследованиях.

В своем докладе "Наукометрические показатели и ссылки на научные труды" член-корреспондент НАНА Мухаммед Бабанлы представил показатели цитирования научных отделений Академии наук на 2022 год. Ученый сообщил, что в прошлом году по Отделению физико-математических и технических наук были опубликованы 1 068 научных статей (531 из них - в авторитетных научных журналах, которые входят в базы Web of Science и Scopus), по Отделению химических наук - 403 научные статьи (208 из них - в журналах Web of Science и Scopus), по Отделению науки о Земле - 90 научных статей (45 из них - в журналах Web of Science и Scopus), по Отделению биологических и медицинских наук - 547 научных статей (86 из которых - в журналах Web of Science и

Scopus). Мухаммед Бабанлы также отметил, что в рейтинговый список самых авторитетных ученых мира, составленный Стенфордским университетом США, входят 12 азербайджанских ученых.

Далее доктор физических наук Эльчин Гусейнов выступил с докладом "Роль молодежи в азербайджанской науке и будущее нашей науки", в котором говорилось о подготовке нового научного поколения и предстоящих задачах. В своем выступлении доктор филологических наук Сархан Хавери представил научометрические рейтинговые показатели научных учреждений и организаций за 2022 год.

Заслуженные награды

Рассказав о формуле, которая была применена для расчета показателей средней производительности по различным индикаторам, оратор представил общие научометрические показатели научных учреждений, функционирующих в области естественных и технических наук, показатели средней производительности научных трудов, опубликованных в авторитетных научных журналах, входящих в базы Web of Science и Scopus, наиболее важные библиометрические результаты, полученные в прошлом году, а также рейтинговые показатели в области гуманитарных и общественных наук.

В заключение ряда ученых, которые отличились своей научной деятельностью, были вручены нагрудные знаки и почетные грамоты Совета старейшин Азербайджана и Конфедерации профсоюзов Азербайджана, почетные грамоты Президиума НАНА, дипломы Академии наук "Рекорд в цитировании", "За заслуги в популяризации науки", "Молодой ученый года", а также удостоверения "Ветеран труда" и благодарности "За успешный доклад".

Эксперты едини во мнении, что современная наука выполняет роль связующего звена не только между человеком и природой, но и выполняет универсальную миссию по налаживанию контактов между людьми. И в первую очередь эту миссию претворяют в жизнь ученые. Вот почему трудно переоценить роль Дня науки, позволяющий познакомиться с достижениями мировой науки и открытиями азербайджанских ученых.

Как известно, задача любой академии наук - фундаментальные исследования. Но их можно (по опыту других стран) проводить и в лабораториях, и в вузах, даже в частных компаниях. Но существуют такие функции, которые, кроме академии, никто выполнить не может, - это прогностическая и экспертная функции. Это исключительно прерогатива академий. И, конечно, есть сложнейшие вопросы, на которые ни одна структура, кроме академической, не может дать однозначного ответа.

Одним словом, День науки - это повод обратить внимание общественности на актуальные вопросы, показать людям, далеким от науки, чем занимаются ученые, и какие научные разработки в скором будущем могут войти в нашу жизнь.

Жизнь в архивных документах

Исследование молодого ученого является ценным источником для всего тюркского мира

Состоялась презентация книги "Гюльсум ханым Нариманова: неизвестные страницы жизни в архивных документах" старшего научного сотрудника Института рукописей имени Мухаммеда Физули НАНА Айтен Имановой.

В мероприятии, которое прошло в Мемориальном музее Наримана Нариманова, приняли участие ученый секретарь Института рукописей доктор философии по филологии, доцент Азизага Наджафова, заведующая отделом исследования личных архивов института доктор филологических наук Наилья Самедова, ученый-исследователь Ариф Рамазанов, директор и сотрудники Централизо-

ванной системы библиотек (ЦСБ) Сабаильского района Нармин Халилова, ведущая Азербайджанской государственной академической филармонии чтец Сямрай Алиева и другие гости.

Автор книги Айтен Иманова рассказала о проведенных ею ис-

следованиях, хранящихся в фонде личных архивов Института рукописей документов, принадлежащих Нариману Нариманову, более ста пятидесяти из которых имеют отношение к Гюльсум ханым, к ее общественной деятельности и воспоминаниям о сыне Наджафе.

Высоко оценив деятельность и научные изыскания ученого, Азизага Наджафов выразил автору книги благодарность за пропаганду деятельности азербайджанских женщин-просветителей в лице Гюльсум ханым Наримановой. Ученый секретарь также рассказал о связях, напожденных между Институтом рукописей и музеем, плодотворном сотрудничестве и дальнейших перспективах.

Далее исследователь из Университета Анкары Эланур Кёса Кызыр, которая в настоящее время проводит научные изыскания в Институте рукописей, рассказала о своих исследованиях о социальной деятельности азербайджанских женщин в начале XX века и подчеркнула, что исследование Айтен

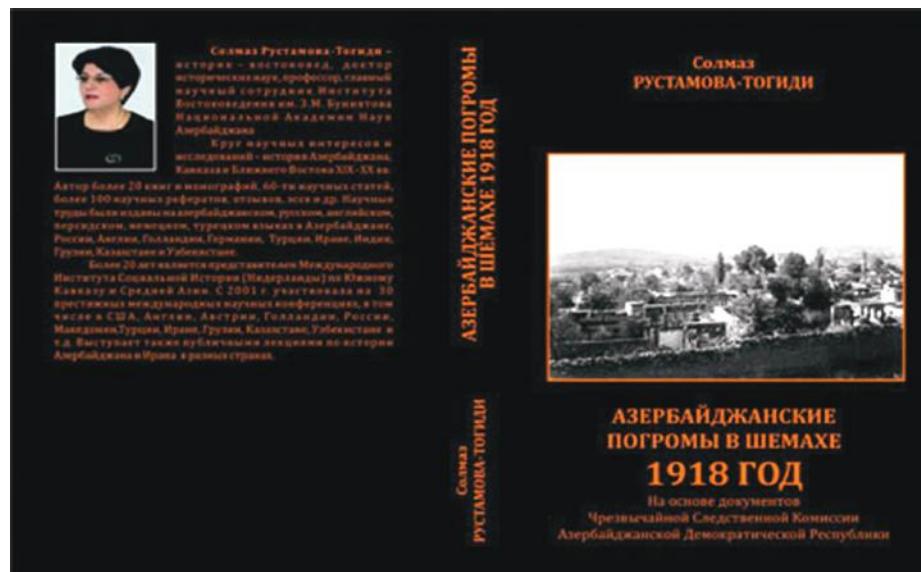
ханым является ценным источником для всего тюркского мира.

В заключение слово было предоставлено достойному представителю рода Наримановых Камиле Гусейновой, которая большую часть своей жизни посвятила музею, сохранению и пропаганде наследия Наримана Нариманова. В своем выступлении она поделилась воспоминаниями о Гюльсум ханум, которые слышала от своей бабушки Ильтифат ханым, и выразила благодарность Айтен Имановой за ее труд.

Отметим, что во время мероприятия демонстрировался видеоролик о жизненном пути Гюльсум ханым Наримановой и ее семье, подготовленный младшим научным сотрудником музея Фирузой Агаевой.

Великая армянская химера

О геноциде азербайджанцев должен знать весь мир

Весной этого года исполняется ровно 105 лет страшному геноциду азербайджанского народа и всего мусульманского населения, учиненному армянскими варварами в разных городах Азербайджана, в том числе и в Шамахе. Это была настоящая кровавая бойня, которую в конце 80-х - начале 90-х годов прошлого века армяне вновь повторили в Карабахе, в частности, - в Ходжалы.

Согласно указу, подписанному Президентом Азербайджана Гейдаром Алиевым 26 марта 1998 года, 31 марта объявлен Днем геноцида азербайджанцев. С тех трагических событий прошло 105 лет, однако боль не покидает нас и по сей день. Регулярно проводятся мероприятия, которые несут одну цель - не забыть о зверствах неблагодарных соседей. Но об этом должны помнить не только мы. О настоящем геноциде, а не о том, о котором на каждом углу воят армяне, должны знать во всем мире.

Издано на основе документов

Шамаха - город, который максимально пострадал во время кровавой резни весной 1918-го. С особой жестокостью геноцид азербайджанцев осуществлялся и в Бакинском и Губинском уездах, в Карабахе, Зангезуре, Нахчыване, Лянкяране и других районах Азербайджана. И самое печальное то, что эти сведения долгое время замалчивались советскими историками и лицемерно назывались "столкновениями на национальной почве".

Поэтому современный Азербайджан должен как можно больше и чаще доносить до мировой общественности правду о кровавых событиях, в частности карабахских, когда армяне истребляли мирное азербайджанское население десятками тысяч. Именно поэтому азербайджанские ученые-историки и востоковеды исследуют геноцид, учиненный армянами против азербайджанцев.

Одна из книг, посвященных трагическим событиям марта-июля 1918 года в селениях Шамахинского уезда, когда армяно-большевистскими вооруженными бандами были убиты более 18 тысяч мирных азербайджанских жителей (женщин, детей, стариков) - изданная на основе документов Чрезвычайной Следственной Комиссии (ЧСК) АДР в издательстве "Москва" "Азербайджанские погромы в Шамахе. 1918 год". Ее автор

- главный научный сотрудник Института востоковедения имени академика З.Бунинова НАНА доктор исторических наук, профессор Солмаз Рустамова-Тогиди.

Хронология, роль и мотивация

В монографии повествуется о том, как был полностью разрушен и сожжен до основания один из древнейших городов Азербайджана - Шамаха со всеми жилыми кварталами и 13 мечетями, разграблено и уничтожено имущество, принадлежащее азербайджанскому населению. В издании также прослеживается хронология этих событий, раскрываются цели и причины, стоящие за организацией азербайджанских погромов, указываются роль и мотивация отдельных националь-патриотических сил, участвовавших в погромах. В книге также рассматривается деятельность ЧСК, созданной азербайджанским правительством 15 июля 1918 года для расследования фактов насилия, погромов и мародерства, учиненных в отношении мусульманского населения в пределах всего Кавказа с начала Первой мировой войны.

Азербайджанские погромы начались в Шамахе почти одновременно с бакинскими - 30 марта 1918 года и продолжались вплоть до июля. В результате весь Шамахинский уезд бы превращен в одно большое пепелище.

Документы ЧСК по Шамахинскому уезду, составляющие наибольшую часть всего материала комиссии в целом (примерно 22 тома вместе со следственными делами по разгрому отдельных селений и персоналий), позволили автору составить детально, буквально день за днем, хронологию событий, предшествовавших как началу азербайджанских погромов, так и происходивших в последующие месяцы, вплоть до освобождения территории уезда турецко-азербайджанскими силами в середине июля 1918 года.

Истинные масштабы трагедии

Изучение деятельности самой Комиссии в Шамахинском уезде позволяло показать, в каких невероятно тяжелых условиях она проводила свои расследования, с каким трудом удалось привлечь к уголовной ответственности около ста непосредственных участников и руководи-

телей азербайджанских погромов, в большинстве своем армян. Следственные дела ЧСК, а также рассмотренные документы азербайджанского правительства, проводившего целый ряд мероприятий по восстановлению города, спасению его оставшихся в живых жителях, размещению беженцев и т.д. позволили автору установить истинные масштабы Шамахинской трагедии.

Отметим, что профессор Рустамова-Тогиди - автор более 20 книг и монографий, сотен научных статей, факсов, выступлений на конференциях, заседаний парламентов, научных семинаров, круглых столов, конференций, конгрессов, турецким языкам в Азербайджане, России, Азербайджане, Грузии, Турции, Иране, Индии, Грузии, Казахстане и Узбекистане.

Более 20 лет является представителем Международного Института Специальной Истории (Нидерланды) по Южному Кавказу и Средней Азии. С 2001 г. участвовала на 30 международных конференциях в Азербайджане, Турции, Грузии, Македонии, Турции, Иране, Грузии, Казахстане, Узбекистане и т.д. Выступает также публичным лекторием по истории Азербайджана и Ирана в зарубежных странах.

Только в XX столетии азербайджанцы четырежды - в 1905-1906, 1918-1920, 1948-1953 и 1988-1993 годах подвергались политике геноцида и этнической чистки.

Скрываемые на протяжении многих лет, уничтожаемые в архивах факты геноцида, темные страницы нашей истории должны быть более обстоятельно исследованы, а истина доведена до мировой общественности.

Армянский элемент

Международные эксперты уверены, что посвященные геноциду международные научные конференции следует проводить в дальнейшем и в других регионах, переживших эту чудовищную трагедию, необходимо выявлять историческую правду и доводить ее до мировой общественности, ведь дашинаки, движимые химерической идеей о создании "великой Армении", время от времени проводили захватническую, оккупационную политику, с особой жестокостью расправляемая с тысячами людей - стариками, женщинами, детьми, молодежью. В мировой истории редко встретишь факты уничтожения мирного, безоружного населения столь беспощадными, жестокими методами, с унижением чести и достоинства, как во время геноцидов, совершенных армянами в 1914-1918 годах, которые Мамед Эмин Расулзаде определял как национальная резня.

Фальсифицированная армянская история была поднята до уровня государственной политики и создала почву для воспитания молодых армян в духе шовинизма. А клевета, направленная против национальной гордости и достоинства азербайджанского народа, стала основой для идеологической почвы, оправдывающей политическую и военную агрессию.

Все трагические события, происходившие в Азербайджане в XIX-XX веках, сопровождались захватом земель, и являются этапами умышленно проводимой и в плановом порядке осуществляющейся армянами политики геноцида азербайджанцев.

Галия АЛИЕВА

Редакционная коллегия:

Иса Габибейли, Ариф Гашимов, Дильгам Тагиев,
Ибрагим Гулиев, Наргиз Пашаева, Расим Алигулиев, Тофик Нагиев,
Ирада Гусейнова, Говхар Бахшилиева, Джамиль Алиев,
Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Агагусейн Шукюров

Налажены
тесные связи

В Институте языкоznания имени Насими НАНА состоялась встреча с учеными, магистрами и студентами Ташкентского государственного университета узбекского языка и литературы имени Алишера Навои.

В мероприятии приняли участие заведующий кафедрой филологии узбекского вуза профессор Баҳтияр Менглиев, а также сотрудники кафедры профессор Лейла Рауфова, магистрант Ситора Менглиева и студентка Нафасат Зариплоева.

В своем выступлении генеральный директор Института языкоznания, профессор Надир Мамедли сообщил, что налажены тесные связи между руководимым им учреждением и научными центрами, а также университетами Узбекистана.

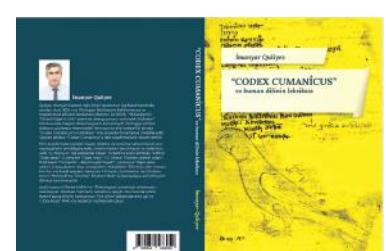
А профессор Баҳтияр Менглиев в свою очередь рассказал о мероприятиях, которые реализовываются в связи с созданием "Корпуса узбекского языка".

Кроме того, в ходе встречи были обсуждены вопросы, связанные с расширением связей между научно-исследовательскими учреждениями и реализацией совместных проектов.

Отметим, что на встрече также приняли участие заведующая отделом Института литературы имени Низами Гянджеви НАНА доктор филологических наук Алмаз Ульви Биннатова, ответственный редактор журнала "Тюркология" доцент Айсель Гариби и ведущий научный сотрудник отдела тюркских языков Института языкоznания доцент Тарана Шукюру.

С позиции исторического языкоznания

Вышла в свет монография научного сотрудника отдела тюркских языков Института языкоznания имени Насими НАНА доктора философии по филологии Иманьяра Гулиева "Codex Cumanicus" и лексика куманского языка".

Монография посвящена изучению куманской (кипчакской) лексики словаря "Codex Cumanicus", составленного итальянцами в Крыму в XIII-XIV веках на латинице. "Кодекс", являющийся одним из редких и объемных словарей того времени, содержит ценный материал для изучения языка тюркокипчаков.

В книге анализируются лексические единицы, употребляемые в языке "Кодекса" с позиций исторического языкоznания, определяется соотношение национальной лексики, периоды перехода заимствованных слов в кипчакский язык и причины их.

Также в "Кодексе" рассматриваются такие вопросы, как религиозная лексика, следы хазар в повседневной жизни куманов и остатки древних тюркских верований в языке.

Научные редакторы монографии - первого систематического научного исследования в этой области в нашей стране - доктора филологических наук, профессора Надир Мамедли и Исаил Кязымов.

Адрес: Баку, AZ 1001,
ул.Истиглалият, 30, Президиум НАНА

e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Газета набирается в редакции и печатается в издательстве "CBS".

Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 2000